

Recepcija Orhana Pamuka u Hrvatskoj

Karaturović, Luka

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:248266>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za turkologiju, hungarologiju i judaistiku
Katedra za turkologiju

Diplomski rad

Recepcija Orhana Pamuka u Hrvatskoj

Luka Karaturović
dr.sc. Azra Abadžić Navaey, doc.

Zagreb, rujan 2023.

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad *Recepcija Orhana Pamuka u Hrvatskoj* izradio potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentorice doc. dr. sc. Azre Abadžić Navaey. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

ZAHVALE

Ocu Goranu, majci Andrijani i sestri Hani i ostaloj obitelji za neumornu potporu i ljubav koju su mi pružili tijekom mog obrazovanja. Svim prijateljima koji su uvijek bili uz mene tijekom godina i učinili da ovo bude najljepše i najsretnije razdoblje moga života do sad. Profesorima koji su mi usadili volju i želju za učenjem i posebice mojoj mentorici, Azri Abadžić Navaey, koja me je vrlo strpljivo bodrila i poticala tijekom pisanja ovog diplomskoga rada.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. BIOGRAFIJA ORHANA PAMUKA	3
1.1. Književno stvaralaštvo i recepcija Orhana Pamuka u Turskoj.....	3
1.2. Pamuk i politika	9
1.3. Recepcija Orhana Pamuka u zapadnom svijetu	12
2. RECEPCIJA DJELA ORHANA PAMUKA U HRVATSKOJ	15
2.1. <i>Bijeli zamak</i>	15
2.2. <i>Zovem se Crvena</i>	18
2.3. <i>Snijeg</i>	22
2.4. <i>Istanbul: grad, sjećanja</i>	25
2.5. <i>Dževdet-beg i sinovi</i>	27
2.6. <i>Tiha kuća</i>	28
2.7. <i>Muzej nevinosti</i>	30
2.8. <i>Crna knjiga</i>	34
2.9. <i>Novi život</i>	37
2.10. <i>Čudno je u mojoj glavi</i>	39
2.11. <i>Crvenokosa</i>	41
2.12. <i>Noći kuge</i>	43
3. ZAKLJUČAK	47
4. PRILOZI.....	50
Prilog 1. Posudba djela Orhana Pamuka u Knjižnicama Grada Zagreba.....	50
Prilog 2. Posudba djela Orhana Pamuka u Gradskoj knjižnici Rijeka.....	51
Prilog 3. Posudba djela Orhana Pamuka u Gradskoj knjižnici Marko Marulić u Splitu za 2022. godinu	51
Prilog 4. Prodavanost djela Orhana Pamuka u knjižarama <i>Hoću knjigu</i>	52
5. LITERATURA.....	53
SAŽETAK	61
ABSTRACT.....	62

UVOD

Orhan Pamuk prvi je i još uvijek jedini dobitnik Nobelove nagrade za književnost iz Turske. Riječ je o piscu koji je prisutan u svijetu književnosti više od pola stoljeća, točnije, od sredine 1970-ih kada se u potpunosti posvetio pisanju. Pamuk je u vrlo kratkom roku doživio izniman uspjeh u Turskoj. Čim se pojavio na književnoj sceni ovjenčan je nagradama, a već je desetljeće kasnije slovio za najuspješnijeg pisca u Turskoj. S obzirom na popularnost njegovih romana i zastupljenost u medijima, 1990-e su u turskoj književnosti bile „desetljeće Pamuka“. Do sad su njegovi romani prevedeni na više od 60 jezika, a broj prodanih primjeraka premašuje 13 milijuna, što ga čini još uvijek najprevođenijim i najčitanijim turskim autorom u svijetu.¹

Statusu najpoznatijeg turskog pisca u svijetu svakako je doprinijela i činjenica da je Pamuk, posebno od sredine 1990-ih naovamo, bio prilično društveno angažiran. Čestim istupima u javnosti, u kojima je kritizirao tursku politiku i zagovarao ljudska prava izazvao je reakcije turske javnosti i postao meta negativnih medijskih prikaza. Ti su ga istupi 2005. doveli do sudskih optužbi i kratkotrajnog egzila iz Turske.

I u Hrvatskoj Orhan Pamuk slovi za najutjecajnijeg turskog pisca. O recepciji njegovih romana u nas možemo govoriti od 2001. godine kad je objavljen prijevod njegovog romana *Bijeli zamak*. Prvi veći uspjeh među hrvatskom čitateljskom publikom Pamuk postiže s romanom *Zovem se Crvena* čiji je prijevod na hrvatski objavljen 2004. godine. Iste je godine Pamuk gostovao u Puli, na sajmu *Sa(n)jam knjige*, gdje je dočekan kao književna zvijezda. U periodu od 2004. do 2014. godine roman *Zovem se Crvena* bio je apsolutni hit i bestseler u hrvatskim knjižarama s preko 15 000 prodanih primjeraka. Interes za Pamuka naglo je porastao nakon što je piscu dodijeljena Nobelova nagrada za književnosti 2006. godine te Pamuk ubrzo postaje najprevođeniji turski pisac u nas, ali i najprodavaniji strani pisac nekoliko godina za redom. Ubrzo nakon prijevoda prvih Pamukovih romana, na hrvatski se jezik počinju prevoditi i djela drugih turskih autora. U svega nekoliko godina Pamuk je kod hrvatske publike probudio zanimanje ne samo za svoje romane već i za djela drugih turskih

¹ Derakhshani, Tirdad. „Nobel laureate Orhan Pamuk on the street feminism in his 10th novel, *The Red Haired Woman*.“ *The Inquirer*, 2017.
<https://www.inquirer.com/philly/entertainment/arts/nobel-laureate-orhan-pamuk-on-the-street-feminism-in-his-10th-novel-the-red-haired-woman-20171005.html> (17.05.2023.)

autora, a rastućem interesu za tursku književnost i kulturu dijelom je pridonijela i iznimna popularnost turskih telenovela početkom 21. stoljeća.

Cilj je ovoga rada istražiti koji su sve faktori pridonijeli iznimnom uspjehu Pamukovih romana u Hrvatskoj te na kakvu su recepciju njegovi romani naišli kod kritičara i čitatelja. Do sada nije provedena sveobuhvatna analiza recepcije svih Pamukovih romana, ali postoje radovi koji se bave recepcijom turske književnosti. Jedino istraživanje takvog tipa proveli su Ekrem Čaušević i Neven Ušumović u kojem zaključuju da je Orhan Pamuk jedan od najčitanijih autora 2000-ih godina u knjižnicama grada Zagreba.² U prvome dijelu ovog rada ukratko će se predstaviti život i djelo ovog znamenitog autora, dok će se u drugome dijelu pratiti kronologija objavljivanja prijevoda Pamukovih romana na hrvatski jezik i njihova recepcija u domaćoj javnosti, od prvog prevedenog romana, *Bijeli zamak* (2001. godine) do posljednjeg, *Noći kuge* (2022. godine). Istraživanje provedeno u sklopu ovog diplomskoga rada temelji se na dostupnim podacima prikupljenima iz baze podataka knjižnica i knjižara većih hrvatskih gradova (Zagreb, Rijeka, Osijek, Split) čiji je *softver* omogućio prikupljanje podataka o broju prodanih i posuđivanih primjeraka pojedinih Pamukovih romana. *Softver* knjižnica iz spomenutih gradova pružio je podatke o broju posudbi za razdoblje od 2020. do 2023., dok je knjižara *Hoću knjigu* ustupila podatke o prodavanosti Pamukovih romana u razdoblju od 2017. do 2023. Analiza recepcije temelji se na informacijama prikupljenima iz novinskih i internetskih članaka koji prikazuju kako je svaki Pamukov roman bio prihvaćen u Hrvatskoj. Rad analizira različite čimbenike koji su utjecali na uspjeh Pamukova književnog djela kod čitateljske publike kao što su kritički prikazi, osvrti i recenzije njegovih romana u hrvatskom tisku, kvaliteta njihovih prijevoda, nagrađivanost, prodavanost, čitanost i prisutnost autora u medijima. Zbog obimnosti građe u istraživanje nisu bili uključeni svi, već samo odabrani i dostupni prikazi i osvrti na Pamukove romane, što ovu analizu ne čini konačnom.

² Ušumović, Neven i Čaušević Ekrem. „Turska književnost u hrvatskim prijevodima: (1990-2013)“ *Književna smotra: časopis za svjetsku književnost*, God. 46 (2014), 3-173, str. 153-162.

1. BIOGRAFIJA ORHANA PAMUKA

Ferit Orhan Pamuk rođen je 7. lipnja 1952. u Istanbulu, u brojnoj i imućnoj prozapadnjačkoj obitelji. U kritičkim osvrtima na piščev rad često se navodi da je odrastao u obitelji „sličnoj onima koje opisuje u svojim romanima.“³ Pamukova obitelji nekoć je bila prilično bogata, ali je izgubila velik dio imovine do autorove punoljetnosti. Bogatstvo je Pamukova obitelj dugovala djedu s očeve strane, koji je izgradio prve željeznice u Turskoj tijekom njezine ere brze modernizacije, 1920-ih i 1930-ih godina.⁴ Pamukov otac, građevinski inženjer po obrazovanju, naslijedio je tvrtku s braćom, ali kako je druga generacija u obitelji Pamuk loše vodila posao, nasljedstva su brzo nestala u nepromišljenim ulaganjima u nekretnine. Pamukova majka također je potjecala iz imućne obitelji. Obje strane piščeve obitelji bile su dio nove, srednje klase u usponu koja se pojavila u Republici Turskoj kao rezultat sveobuhvatne modernizacije zemlje u prvoj polovici 20. stoljeća.

Srednjoškolsko obrazovanje Pamuk je stekao u srednjoj školi Robert College u Istanbulu, najstarijoj američkoj školi koja u kontinuitetu djeluje izvan Sjedinjenih Američkih Država.⁵ Tri je godine studirao arhitekturu na Sveučilištu u Istanbulu, ali je napustio studij odustavši od dugogodišnje ambicije da postane arhitekt i slikar. Diplomirao je novinarstvo na Sveučilištu u Istanbulu, ali nikad nije radio kao novinar. S navršene dvadeset i tri godine odlučio je postati romanopisac.⁶

1.1. Književno stvaralaštvo i recepcija Orhana Pamuka u Turskoj

Iako je većina turskih romanopisaca druge polovice 20. stoljeća započinjala svoju karijeru pisanjem poezije ili kratkih priča, Pamuk je otpočetka bio usmjeren na pisanje romana. Počeo je pisati 1974. godine, a već pet godina kasnije dijeli prvu nagradu s Mehmetom Eroğluom na natječaju *Milliyet* za najbolji neobjavljeni roman na kojem je sudjelovao sa svojim prvim romanom. Roman je objavljen tek tri godine kasnije, 1982. pod naslovom

³ Murshed, Ahmed Hassan. „Orhan Pamuk – an intellectual, pioneer and Nobel prized Turkish writer“. *Joell Veda Publications* 7, 2020, str. 6.

⁴ Isto, str. 6.

⁵ Isto, str. 6.

⁶ Isto, str. 6.

Dževdet-beg i sinovi (Cevdet Bey ve Oğulları).⁷ U njemu autor pripovijeda o tri generacije bogate istanbulske obitelji koja živi na Nišantašu, Pamukovoj rodnoj četvrti. Roman se zbog svoje duljine, velikog broja likova i nepouzdanog pripovjedača u trećem licu smatra realističnim romanom. McGaha ističe da Pamuk u njemu koristi narativne tehnike Dostojevskog, Manna i Faulknera te da roman spada u kategoriju bildungsromana.⁸ U Turskoj je *Dževdet-beg i sinovi* primio iznimno pozitivne kritike i, zbog privrženosti tradicionalnoj realističkoj poetici, još uvijek slovi za jedno od najpopularnijih Pamukovih djela.⁹

I kasnije su Pamukove knjige dobile brojne nagrade i priznanja turske javnosti. Primjerice, njegov drugi roman *Tiha kuća (Sessiz Ev)* osvojio je nagradu *Madaralı* 1984. godine. U njemu Pamuk kroz pet priča iz pet različitih perspektiva progovara o vlastitom razočaranju u tursku politiku i kulturu 1970-ih. U prvoj godini objavljivanja, *Tiha kuća* prodana je u više od osam tisuća primjeraka.¹⁰

Bijeli zamak (Beyaz Kale), roman objavljen 1985. godine, smatra se prvom Pamukovom historiografskom metafikcijom. Iako neki *Bijeli zamak* smatraju povijesnim romanom, on to u tradicionalnom smislu nije. Likovi u romanu nisu povijesni, a velik dio romana čini se književnom fantastikom. *Bijeli zamak* predstavlja autorov prijelaz iz realizma u postmoderni relativizam i s pravom se smatra prijelomnom točkom u autorovom književnom radu. Smješten u 17. stoljeće, *Bijeli zamak* temelji se na složenom odnosu između osmanskog znanstvenika i venecijanskog roba kroz koji Pamuk istražuje suprotnosti i sličnosti između Istoka i Zapada. U Turskoj je roman, samo u prvoj godini, prodan u više od 16 000 primjeraka, čime je dvostruko premašio autorovu prethodnu uspješnicu.¹¹ Bitno je naglasiti da je *Bijeli zamak* Pamuku otvorio put ka međunarodnoj afirmaciji.¹²

Iste godine Pamuk je otišao u Ameriku, gdje je radio kao gostujući istraživač na Sveučilištu Columbia u New Yorku. Tamo je napisao veći dio svog sljedećeg romana, *Crna knjiga (Kara Kitap)*, u kojem kroz detektivsku priču o odvjetniku koji traži svoju nestalu suprugu pripovijeda o potrazi za identitetom. Roman je objavljen u Turskoj 1990. godine, a

⁷ Dollar, Cathlene Elizabeth. *Identity Formation in the Novel: Orientalism, Modernity, and Orhan Pamuk*. Doktorska disertacija. University of Cape Town, Faculty of Humanities, Department of Religious Studies, 2015, str. 1.

⁸ McGaha, Michael. *Autobiographies of Orhan Pamuk; The Writer in His Novels*. University of Utah Press 2008, str. 12.

⁹ Isto, str. 69.

¹⁰ Isto, str. 69.

¹¹ Isto, str. 28.

¹² Murshed, „Orhan“, str. 7.

tijekom prve godine tiskan je u četiri navrata i prodan u 32 000 primjeraka.¹³ *Crna knjiga* ubrzo je prevedena na nekoliko zapadnih jezika što je povećalo Pamukovu slavu u inozemstvu i predstavilo ga kao pisca koji je istodobno i popularan i eksperimentalan i koji je sposoban na originalan način pisati o prošlosti i sadašnjosti Turske. U *Crnoj knjizi* pronalazimo mnoge postmodernističke tehnike, postupke i motive poput sukoba stvarnosti i snova, intertekstualnosti i autoreferencijalnosti pa je predznanje o turskoj i bliskoistočnoj povijesti i kulturi preduvjet za bolje razumijevanje ove zahtjevne metafikcije. Zbog eksperimentalnog književnog stila i odličnog odjeka romana među turskom publikom, *Crna knjiga* može se smatrati prekretnicom u postmodernističkoj fikciji u Turskoj.

Godine 1991. rođena je Pamukova kći Rüya i te je godine snimljen film *Skriveno lice*, prema istoimenom scenariju koji je Pamuk temeljio na jednoj od priča iz *Crne knjige*. Tijekom 1990-ih ugled Orhana Pamuka u zemlji i izvan nje nastavio je rasti. 1994. godine Pamuk potpisuje ugovor s nakladničkom kućom İletişim Yayınları, što je označilo prekid suradnje s njegovim prijašnjim nakladnikom Can Yayınları, zaslužnim za objavu Pamukovih prijašnjih romana. O tom se događaju mnogo pisalo u turskim novinama te je *Milliyet* 16. lipnja 1994. godine objavio podatak da je Pamuk potpisao ugovor s nakladničkom kućom İletişim u vrijednosti od 8 milijardi lira što je iznosilo otprilike 185 tisuća dolara u to vrijeme.¹⁴ Nakon potpisivanja ugovora s nakladničkom kućom İletişim, pojavljuje se do tada neviđena medijska kampanja u kojoj se Pamukova fotografija našla na brojnim reklamnim panelima diljem zemlje. Bila je riječ o promociji njegova novog romana *Novi život (Yeni Hayat)*, koji je tijekom samo prve godine prodan u više od 164 tisuća primjeraka postavši tako najveći turski bestseller.¹⁵ Dodatni publicitet piscu priskrbile su i negativne kritike pristigle iz akademskih i književnih krugova koje su *Novi život* smatrale izrazito populističkim romanom.¹⁶

Međutim, već je *Zovem se Crvena (Benim Adım Kırmızı)*, Pamukova sljedeća knjiga objavljena 1998. godine, uspjela nadmašiti *Novi život* i po broju prodanih primjeraka i po odjeku u svijetu. Roman je do 2008. godine preveden na dvadeset i četiri jezika te je osvojio nekoliko uglednih priznanja među kojima su francuska nagrada *Prix France Culture*, talijanska nagrada *Premio Grinzane Cavour* i renomirana međunarodna književna nagrada *IMPAC Dublin* 2003. godine.¹⁷ Prateći sudbinu osmanskih minijaturista i dvorskih kaligrafa u

¹³ McGaha, *Autobiographies of Orhan Pamuk*, str. 31

¹⁴ Isto, str. 33.

¹⁵ Isto, str. 33.

¹⁶ Isto, str. 33.

¹⁷ Isto, str. 7.

Istanbulu potkraj 16. stoljeća, Pamuk u tom romanu sučeljava orijentalno i zapadnjačko poimanje svijeta te progovara o islamskoj kulturi, umjetnosti i civilizaciji i dodirima orijentalno-islamskog svijeta s europskom renesansom. Kao i u *Bijelom zamku*, *Novom životu* i *Tihoj kući*, Pamuk se i u ovom novopovijesnom romanu služi izrazito modernističkim i postmodernističkim pripovjednim tehnikama, nastojeći kroz priču o dodirima dvaju svjetova problematizirati pitanja kulturnog, nacionalnog i autorskog identiteta.

Abadžić Navaey tvrdi da je identitet glavna tema kojom se Pamuk bavi u svom književnom radu, a najviše dolazi do izražaja kroz autorovo istraživanje odnosa Istoka i Zapada, pogotovo na području kulture, i propitivanje identitetskih granica koje ne smatra nepromjenjivima.¹⁸ U nastavku rada autorica dodaje i to da se gotovo svi njegovi romani bave podvojenošću i složenošću identiteta i načinom na koji oni popuštaju pod povijesnim i ideološkim promjenama.¹⁹ Leonard Stone tvrdi da Pamuk odbacuje pojmove kao što su „stabilna stvarnost“ i „apsolutna istina“ te da na tragu postmodernističkog relativizma naglašava promjenjivost ideja, normi i kulture.²⁰ Pripovijedanje, pisanje i fikcionalizacija stvarnosti također su neke od često obrađivanih Pamukovih tema. Velik broj njegovih romana prožet je raspravama o umjetnosti, a mnogi njegovi junaci zaokupljeni su nekom vrstom umjetničkog stvaralaštva, ili su pak podvojenih osobnosti.²¹ Riječ je o izrazito eksperimentalnim romanima kojima je jedino načelo inovativnost i u kojima autor istražuje različite narativne tehnike, stilove, poetike i žanrove, sve u službi pripovijedanja.²² Intertekstualnost je također jedna od temeljnih odrednica Pamukove poetike koja se u njegovim romanima manifestira kroz reference na brojna djela orijentalno-islamske književne tradicije, ali i kroz reference na djela zapadnih autora.

Od sredine 1990-ih godina Pamuk je u više navrata zauzimao kritički stav prema turskoj državi. Iako je u javnosti isticao da ga politika slabo zanima, u svojim je člancima pisao o ljudskim pravima, slobodi govora i posebno o kontroverznom armenskom i kurdskom pitanju.²³ Autorov politički angažman rezultirao je na koncu uplivom političkih sadržaja u njegov književni rad. Roman *Snijeg (Kar)*, objavljen 2002. godine, Pamuk opisuje kao svoj

¹⁸ Abadžić Navaey, Azra. *Osmanski intertekst u romanima Orhana Pamuka* (doktorski rad). 2013., str. 3.

¹⁹ Isto., str. 4.

²⁰ Stone, Leonard. „Minarets and Plastic Bags: The Social and Global Relations of Orhan Pamuk.“ *Turkish Studies*, br. 2, lipanj 2006., str. 199

²¹ Abadžić Navaey. *Osmanski intertekst*, str. 102.

²² Abadžić Navaey. *Osmanski intertekst*, str. 80.-81.

²³ Priyadarshini, Suma, „Orhan Pamuk as a Political Dissident Writer“. *English Studies International Research Journal* 4, 2016, str. 1.

prvi i posljednji politički roman temeljen na etničkim i političkim pitanjima Turske. McGaha tvrdi da je *Snijeg* upozorenje drugim autorima na opasnost pretjeranog bavljenja politikom.²⁴ U *Snijegu* primjećujemo autorov ponovni zaokret prema realizmu i tradicionalnoj naraciji, što će ostati obilježje i njegovih narednih romana. Radnja romana smještena je u pogranični gradić Kars u sjeveroistočnoj Turskoj, a Pamuk u njemu pripovijeda priču o nasilju i napetosti između političkih islamista, vojnika, sekularista i kurdskih i turskih nacionalista.²⁵ Pamuk je napisao *Snijeg* potaknut naglim porastom političkog islama u Turskoj i nesposobnošću turske vlade da ga spriječi. Zbog straha da bi *Snijeg* mogao naljutiti tursku vladu i njegova pisca odvesti pred sud, Pamukov nakladnik İletişim Yayınları zaposlio je odvjetnika da pregleda knjigu. Autoru su sugerirane određene izmjene, ali ih je on odbio. Unatoč Pamukovom odbijanju da „prilagodi“ sadržaj romana političkome ukusu vladajuće elite, nakladnička kuća odvažila se na rizik i tiskala knjigu u sto tisuća primjeraka. *Snijeg* je bio prvi roman u turskoj povijesti koji je reklamiran na turskoj televiziji, a pratila ga je i velika medijska kampanja.²⁶ Međutim, turski književni kritičari zaobišli su *Snijeg* u svojim prikazima jer je roman strogo osudio aktualnu vlast i njezin utjecaj na demokraciju u Turskoj.

Pamukova knjiga *Istanbul: grad, sjećanja (İstanbul: Hatıralar ve Şehir)*, objavljena 2003. godine, ubraja se u djela koje je teško žanrovski klasificirati jer kombinira autobiografske, memoarske, esejističke i putopisne zapise o Istanbulu i autorovoj mladosti s ilustracijama fotografija iz albuma obitelji Pamuk i drugih turskih fotografa.

Vrhunac slave Pamuk je dosegnuo po primitku Nobelove nagrade za književnost 2006. godine. Iako je i prije toga bio najprodavaniji autor u Turskoj, nakon 2006. potražnja za njegovim romanima naglo je porasla. Sve su knjižare izložile Pamukove romane u svojim izlozima, a piščev se lik našao na naslovnicama važnijih svjetskih i turskih novina.²⁷ Međutim, turska je javnost bila podijeljena oko dodjeljivanja ovog najuglednijeg književnog priznanja Orhanu Pamuku. Mnogi su smatrali da mu je nagrada dodijeljena iz političkih razloga i da je nije zaslužio, već da je stekao pozornost javnosti zbog svojih komentara o problemima kurdske

²⁴ McGaha, Michael. *Autobiographies of Orhan Pamuk; The Writer in His Novels*. University of Utah Press 2008, str. 156.

²⁵ Bharathan, Sapna i Arda Krishnamayi. „The Politics of Imagination in Orhan Pamuk“. *Journal of Humanities and Social Science* 21, 2016, str. 11.

²⁶ McGaha, *Autobiographies of Orhan Pamuk* str. 167.

²⁷ Rainsford, Sarah. „Pride and suspicion over Pamuk prize.“ *BBC News*, 13.10.2006. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/6049874.stm> (01.06.2023.)

manjine u Turskoj i o genocidu nad Armencima, o čemu će biti više riječi u sljedećem poglavlju.

Godine 2008. Pamuk je objavio *Muzej nevinosti (Masumiyet Müzesi)*, roman o doživotnoj zaljubljenosti muškarca u mladu ženu i njegovom pokušaju da ovjekovječi svoju ljubav gradnjom muzeja u kojem će se nalaziti predmeti povezani s njegovom ljubavi. Istoimeni muzej Pamuk je otvorio 2012. godine u istanbulskoj četvrti Çukurcuma.

Književni kritičar i prevoditelj Pamukova romana *Zovem se Crvena* na engleski jezik, Erdağ Gökner, tvrdi da Pamuk pronalazi inspiraciju u povijesti i tradiciji svojega rodnog grada te naglašava način na koji autor eksperimentira s literarnom formom i prihvaća paradokse svakodnevnog Istanbula. U osvrtu na Pamukovu književnu poetiku Gökner navodi sljedeće:

„Pamukovi romani predstavljaju katalog žanrova i stilova u rasponu od realizma u *Dževdet-begu i sinovima* do modernističke naracije i multiperspektivnosti zastupljenih u *Tihoj kući*; od povijesne alegorije *Bijelog zamka* do intertekstualnosti u *Crnoj knjizi*; od sufijske metafikcije u *Novome životu* do historiografskog postmodernizma u *Zovem se Crvena* i od književnosti urote u *Snijegu* do neuzvrćene ljubavi i materijalne baštine Istanbula u *Muzeju nevinosti*.“²⁸

Dodaje da ti romani redefiniiraju dominantne turske literarne motive i da je time Pamuk „svoje turske romane doveo u nove visine.“²⁹

Ponajbolje Pamukovo ostvarenje jest njegov povijesni i društveno-politički roman o suvremenoj Turskoj objavljen 2014. godine pod nazivom *Čudno je u mojoj glavi (Kafamda Bir Tuhaflık)*. Radnja je smještena u Istanbul i prati Mevluta Karataša, mladića iz provincije koji dolazi u Istanbul prodavati jogurt i bozu. Kroz njegov lik pratimo promjene koje se događaju u Istanbulu između 1969. i 2012. godine. *Čudno je u mojoj glavi* prvi je roman koji je objavila Pamukova nova nakladnička kuća Yapı Kredi Yayınları. Već u prvom izdanju nakladnička kuća distribuirala je 150 tisuća primjeraka i odmah naručila tiskanje još 50 tisuća kopija.³⁰ Roman je bio iznimno popularan te je prilikom promocije knjige u ulici Istiklal više stotina Pamukovih čitatelja čekalo u redu za potpis i upoznavanje s autorom. Čini se da je

²⁸Gökner, Erdağ. *Orhan Pamuk, Secularism and Blasphemy*. Routledge, 2013, str. 24.

²⁹ Isto, str. 24.

³⁰ „Orhan Pamuk in rare book signing event for new novel“. *Hürriyet Daily News*, 12.12.2014. <https://www.hurriyetdailynews.com/orhan-pamuk-in-rare-book-signing-event-for-new-novel-75607> (16.05.2023.)

ovim romanom Pamuk iznova zadobio naklonost svojih čitatelja u Turskoj koji su ga nakon *Snijega* oštro osuđivali i optuživali za izdaju „turskosti“.

Pamukov deseti roman *Crvenokosa (Kırmızı Saçlı Kadın)* objavljen je 2016. godine. Priča je smještena u Istanbul osamdesetih godina, netom nakon trećeg vojnog udara. Radnja se odvija oko kopača bunara, majstora Mahmuta i njegovog šegrtu Džema koji su u potrazi za vodom na goleti pokraj grada. U *Crvenokosoj* Pamuk ponovno suprotstavlja temeljne mitove Zapada i Istoka i progovara o važnim temama poput odnosa očeva i sinova, autoritarnosti i individualnosti, sudbini i čovjekovoj slobodi. Po svome sadržaju roman se može karakterizirati kao filozofska fikcija. *Crvenokosa* se susrela s iznimnom popularnošću u Turskoj gdje je 2016. godine bila drugi najprodavaniji roman.³¹

Pamukovo najnovije djelo povijesni je ep i satirična detektivska priča objavljena 2021. godine pod nazivom *Noći kuge (Veba Geceleri)*. Pamuk u romanu piše o epidemiji koja je zadesila izmišljeni otok Minger u istočnom Sredozemlju početkom 20. stoljeća te pritom komentira brojne relevantne teme u suvremenom turskom društvu. Kroz roman se također provlači Pamukova ponavljajuća tema odnosa Istoka i Zapada. *Noći kuge* bio je jedan od najpopularnijih i najprodavanijih romana u Turskoj 2021. godine.³²

Osim romana Pamuk je objavio i dvije knjige eseja, književnih članaka, kritika, reportaža i putopisa pod nazivom *Druge boje (Öteki Renkler)* 1998. godine i *Fragmenti krajolika: život, ulice, književnost (Manzaradan Parçalar: Hayat, Sokak, Edebiyat)* 2010. godine. Autopoetička razmišljanja o pisanju romana sabrao je u knjizi *Naivni i sentimentalni romanopisac: predavanja iz ciklusa Charles Eliot Norton, 2009 (The Naive and Sentimental Novelist: The Charles Eliot Norton Lectures, 2009)* objavljenoj 2009. godine.

1.2. Pamuk i politika

Osim svojim književnim radom, Pamuk se u javnosti istaknuo i kao glasan borac za ljudska prava. Mnogi njegovi sunarodnjaci u početku su mu spočitavali da nije dovoljno angažiran kada je riječ o društvenim i političkim problemima, da je otuđen od turske svakodnevnice i previše intelektualan. Nije isključeno da su ga ti komentari potaknuli da se

³¹ „2016'nın en çok satan kitapları“. *CNN Türk*, 2016. <https://www.cnnturk.com/kultur-sanat/kitap/2016nin-en-cok-satan-kitaplari?page=1> (16.05.2023.)

³² „2021 Yılında En Çok Okunan Kitaplar“. *Türkiye Zeka Vakfı*, 2022. <https://www.tzv.org.tr/#/haber/6560> (16.05.2023.)

više eksponira u javnosti i oglasi o nekim političkim pitanjima. Pamuk je bio među prvim autorima koji su kritizirali iranskog ajatolaha Khomeinija kada je izdao fetvu, ili smrtnu kaznu, protiv britansko-indijskog romanopisca Salmana Rushdieja za njegovu knjigu *Sotonski stihovi* iz 1989. godine.³³ Kako je rasla Pamukova slava u 90-ima, njegovo pisanje i politički stavovi sve su ga češće dovodili na naslovnice vodećih turskih i svjetskih novina. Godine 1994. pomagao je kurdskim novinarima nakon što su njihove urede bombardirali zapaljivim bombama u napadu koji je, kako se smatralo, odobrila turska vlada.³⁴ Pamukova nastojanja da se politički aktivira u tada aktualnom kurdskom pitanju dovela su ga na naslovnice turskih nacionalističkih novina i označila ga kao „izdajnika domovine“ (*vatan haini*).

O kontroverzi koja je zasjenila njegovu fikciju Pamuk je ustvrdio da o politici razmišlja manje nego što drugi ljudi to misle. „Stalo mi je do pisanja“, citirao ga je New York Times, „ja sam zapravo književnik koji se upleo u politiku.“³⁵

Pamuk je pisac koji u svojoj zemlji još uvijek izaziva brojne kontroverze i kojeg mnogi njegovi sunarodnjaci ne smatraju glasom moderne Turske. U Turskoj je i slavljem i napadanim zbog svojih djela u kojima propituje suprotnosti između tradicije i modernizma, Istoka i Zapada te sekularnog liberalizma i islamizma. Konzervativniji krugovi prigovarali su mu zbog fascinacije Zapadom koja je očigledna u njegovoj fikciji, dok su njegovi liberalni kritičari osuđivali nepovoljno svjetlo u kojemu Tursku u svojim romanima predstavlja zapadnim čitateljima. Gökner tvrdi da je Pamuk autor koji se zbog svojih kulturološki i politički izazovnih romana smatra prijatnijom jer prelazi epistemološke granice koje utvrđuje država i da se zbog toga našao na meti i socijalista, i kemalista i nacionalista.³⁶ Također ističe Pamukovu paradoksalnu poziciju: Pamuk je u isto vrijeme i ikona ozbiljne književnosti i predmet spektakla popularne kulture. Najprodavaniji je turski autor oko čijih se romana vode debate na najvišoj akademskoj razini, i u središtu je tabloida i senzacionalizma. Gökner naglašava da je Pamuk više puta javno progovorio o tome da se ne smatra turskim autorom, već romanopiscem kojeg „turskost“ ograničava i uzrujava.³⁷

³³ Priyadarshini, „Orhan“, str. 2.

³⁴ Freely, Maureen. „I stand by my words. And even more, I stand by my right to say them..“. *Guardian*, 2005. <https://www.theguardian.com/world/2005/oct/23/books.turkey> (23.02.2023.).

³⁵ Joseph, Dennis. „Orhan Pamuk: The Novelist of Turkish Identity and History.“ *International Journal of Research in Humanities, Arts and Literature* 6, 2018, str. 4.

³⁶ Gökner. *Orhan Pamuk: Secularism and Blasphemy*. Str. 2.

³⁷ Isto.

Za mnoge čitatelje diljem svijeta modernu Tursku i tursku književnost i dalje najbolje predstavljaju Pamukovi romani. Iako se u svojim romanima intenzivno bavio turskim temama, Pamuk nije uvijek dobivao potporu svojih sugrađana kada bi isticao svoje stavove o modernoj Turskoj ili kritizirao tursku politiku. Diplomirao je u najelitnijoj školi u Turskoj, a njegovi sekularni, zapadnjački nastrojeni pogledi sve su udaljeniji od konzervativnog turskog javnog mnijenja koje se naginje na Erdoğanovu stranu.

Pamuk gorljivo zagovara pristupanje Turske Europskoj uniji potaknut uvjerenjem da će članstvo u Europskoj uniji Turskoj donijeti prijeko potrebne reforme u pravnoj i političkoj sferi. Koristio je svoj javni profil kako bi skrenuo pozornost na aspekte turskog društva i povijesti za koje vjeruje da su namjerno zaboravljeni ili zataškani. Godine 2005. izazvao je nezadovoljstvo turskih vlasti nakon što je u švicarskim novinama progovorio o problematičnoj prošlosti svoje domovine s kurdskom i armenskom manjinom. „30 000 Kurda i milijun Armenaca ubijeno je u ovim krajevima i nitko se osim mene ne usuđuje govoriti o tome”, izjavio je Pamuk u intervjuu 2005. godine.³⁸ Taj je članak doveo Pamuka do optužbe za koju je moguća kazna od tri godine zatvora u Turskoj. Usred „kampanje mržnje“, kako je Pamuk nazvao medijske i sudske napade kojima je mjesecima bio izložen, bio je prisiljen privremeno potražiti utočište u inozemstvu.

Optužbe protiv Pamuka naposljetku su odbačene nakon lobiranja država članica Europske unije, otvorenih pisama koje su supotpisali nobelovci i negodovanja svjetske javnosti. Turske vlasti su, međutim, odustale od slučaja zbog tehničkih razloga, a ne zbog priznavanja Pamukova prava na slobodu govora. Göknar smatra da je Nobelova nagrada 2006. godine učinila više lošega nego dobrog za Pamukov imidž u Turskoj. Tvrdi da su Nobelovom nagradom Pamukovi romani i važnost njegove književne inovacije pali u sjenu te da je Pamukova fikcija postala žrtvom opetovane polemike o „turskosti“.³⁹ Nakon što je primio nagradu, Pamuk je prihvatio poziv da na jedan dan postane glavni urednik istanbulskog *Radikala* u kojem je 7. siječnja 2007. godine pisao o piscima i umjetnicima koje je država progonila, aludirajući na vlastitu situaciju prije Nobelove nagrade.⁴⁰

Danas su Pamukovi politički stavovi i dalje širokog odjeka. Godine 2017. sudjelovao je u javnim govorima protiv referenduma za širenje predsjedničkih ovlasti u Republici

³⁸ Isto.

³⁹ Göknar. *Orhan Pamuk: Secularism and Blasphemy*. Str. 5.

⁴⁰ Isto, str. 20.

Turskoj.⁴¹ Tema koja se provlači kroz mnoga Pamukova djela duboko su ukorijenjene napetosti između Istoka i Zapada, tradicije i sekularizma, a koje prate tursko društvo od početaka modernizacije po uzoru na Zapad još od 19. stoljeća. Pamuk i dalje aktivno piše i objavljuje. Međutim, pripadnici nove generacije Turaka odrasli pod autoritarnim režimom predsjednika Recepta Tayyipa Erdoğana vjeruju da su sukobi između zapadne modernosti i istočne tradicije odlučno riješeni u korist turske prošlosti.⁴² Stoga je teško predvidjeti hoće li Pamukovi romani imati isti odjek u budućnosti kao što su imali prije. S obzirom na nedavne izbore u Republici Turskoj, koji su potvrdili poziciju konzervativnih proislamskih krugova, moguće je pretpostaviti da će Pamukov utjecaj u javnosti biti sve slabiji.

1.3. Recepcija Orhana Pamuka u zapadnom svijetu

Budući da recepcija stranih pisaca u Hrvatskoj u pravilu prati i reflektira književne ukuse na Zapadu, posebno one u anglofonim i frankofonim zemljama, prije nego što se predstavi recepcija Pamukovih romana u Hrvatskoj, važno je ukratko osvrnuti se i na autorov uspjeh u zapadnom svijetu. Bez toga se hrvatska nakladnička kuća Vuković & Runjić, Pamukov dugogodišnji i jedini nakladnik u Hrvatskoj, zasigurno ne bi odvažila na objavljivanje Pamukovih djela na hrvatski.

Najvažniji razlog dobre recepcije Orhana Pamuka na Zapadu svakako je taj što je Pamuk već s prvim romanima prepoznat kao vrstan postmodernistički pisac. Do pojave *Bijelog zamka* o turskoj se književnosti malo što znalo u krugovima utjecajnih književnih kritičara čije recenzije i kritike utječu na formiranje takozvanog kanona „svjetske književnosti“. Upravo zato su usporedbe Pamuka s autorima kao što su Proust, Joyce, Borges, Nabokov, Eco, Calvino i Auster išle u prilog turskome piscu i učvrstile njegov položaj na svjetskoj sceni.⁴³

Drugi razlog neočekivanog zanimanja zapadnih čitatelja za Pamukove romane može se pripisati autorovu porijeklu i položaju na marginama zapadnoga književnog kruga. Pamuk se naime oglasio iz muslimanskog svijeta koji je, nakon pada Berlinskog zida i ukidanja

⁴¹ Lowen, Mark. „Turkey says 'No' to saying 'No', ahead of its referendum.“ BBC Turkey, 2017. <https://www.bbc.com/news/world-europe-39064657> (20.08.2023.)

⁴² Callaghan, Louise. „Orhan Pamuk: Fear is everywhere in Turkey but President Erdogan will not drive me out.“ *The Times*, 2017. <https://www.thetimes.co.uk/article/orhan-pamuk-fear-is-everywhere-in-turkey-but-president-erdogan-will-not-drive-me-out-88s9d8jj0> (23.02.2023.).

⁴³ Abadžić Navaey, Azra. *Osmanski intertekst u romanima Orhana Pamuka* (doktorski rad). 2013, 1-2.

političkih podjela na socijalistički/komunistički Istok i liberalno-kapitalistički Zapad, privlačio sve više pažnje na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće. Nakon rušenja komunističkog bloka, Zapad je novu protutežu pronašao u muslimanskim zemljama Bliskog i Srednjeg istoka. Pamuk se temama iz orijentalne i islamske povijesti dobro uklopio u aktualne političke trendove i privukao pažnju kritičara i čitatelja. U mnogim kritičkim osvrtima koji su pratili izdanja njegovih romana na zapadnim jezicima često se isticalo da za razumijevanje islamskog istoka valja čitati Pamuka jer je on osoba koja na najbolji način zapadnim čitateljima približava kulturu i običaje područja iz kojeg potječe.

Još jedan od razloga odlične recepcije Pamuka na Zapadu jesu i izvrsni prijevodi njegovih romana na strane jezike. Većinu Pamukovih romana u početku su prevodili vrsni prevoditelji, među kojima su bili i školovani osmanisti i turkolozi. U frankofonoj sredini među najzaslužnijima je Münevver Andaç, prevoditeljica turske književnosti na francuski i nekadašnja partnerica pjesnika Nazima Hikmeta. Osim Hikmetovih djela, prevodila je na francuski i djela Yaşara Kemala te je frankofonom svijetu prva predstavila Orhana Pamuka 1983. godine prijevodom *Tihe kuće* (u francuskom prijevodu *La Maison de silence*). Andaç je prevela i *Bijeli zamak* (*Le Château blanc*) 1985. godine, *Crnu knjigu* (*Le Livre noir*) 1990. godine i *Novi život* (*La Vie nouvelle*) 1994. godine.

Bijeli zamak bio je prvi Pamukov roman preveden na engleski jezik, a prevela ga je Victoria R. Holbrook 1991. godine. Victoria Rowe Holbrook znamenita je američka osmanistica i prevoditeljica turske književnosti. Studirala je na Harvardu i Princetonu, a njezin prijevod *Bijelog zamka* nagrađen je *Independentenovom* nagradom za stranu književnost, što je autoru otvorilo vrata međunarodne scene. O prijevodu romana *Zovem se Crvena* Erdağa Göknara, koji se smatra presudnim za autorovo primanje Nobelove nagrada, bit će više riječi u sljedećim poglavljima.

Knjige Orhana Pamuka prevedene su dosad na više od šezdeset jezika.⁴⁴ Pamuk je 2005. godine dobio *Nagradu za mir*, koja se u Njemačkoj smatra najprestižnijom nagradom na području kulture. Počasni je član Američke akademije umjetnosti i književnosti, a ima i počasni doktorat Sveučilišta u Tilburgu u Nizozemskoj. Dobio je Nobelovu nagradu za književnost 2006. godine, postavši tako druga najmlađa osoba koja je primila tu nagradu u njezinoj povijesti. Orhan Pamuk bio je jedan od stotinu ljudi koji su predstavljeni u naslovnom

⁴⁴ „Orhan Pamuk’s novels translated into 60 languages“. *Orhan Pamuk Site*. <https://www.orhanpamuk.net/news.aspx?id=25&lng=eng> (25.04.2023.).

članku časopisa *Time* 2006. godine pod nazivom „*Time 100*: ljudi koji su oblikovali naš svijet“, objavljenom u Sjedinjenim Američkim Državama.⁴⁵ Svi Pamukovi romani, osim romana *Dževdet-beg i sinovi*, prevedeni su na hrvatski jezik, a njihovi prijevodi označili su prekretnicu u prevođenju i predstavljanju turske književnosti u Hrvatskoj.

⁴⁵ Buyze, David M. „Orhan Pamuk as a Novelist: Changing Attitude“. 2012, str. 28.

2. RECEPCIJA DJELA ORHANA PAMUKA U HRVATSKOJ

2.1. *Bijeli zamak*

Pamukov treći po redu roman, *Bijeli zamak* (u originalu *Beyaz Kale*), objavljen je 1985. godine u izdavačkoj kući Can Yayınları, a u engleskom prijevodu šest godina kasnije. U američkim je medijima *Bijeli zamak* predstavljen kao bajka o identitetu, postmoderna priča koja istražuje „mutne i recesivne putove kartezijanske samosvijesti.“⁴⁶ Jay Parini za *The New York Times* Pamuka naziva gospodinom koji pripovijeda s jednakom snalažljivošću i narativnim poletom kao i Šeherezada i predstavlja ga kao „novu zvijezdu s Istoka.“⁴⁷ U anglofonoj sredini do tada se uopće nije znalo za Pamuka što je također pridonijelo zanimanju javnosti za njegovu prvu uspješnicu na engleskom. Hvaljen i nagrađivan prijevod Victorie R. Holbrook također je išao u prilog njegovoj popularnosti.

U Hrvatskoj se *Bijeli zamak* pojavio 2001. godine u izdanju Vuković & Runjić, a preveo ga je s engleskoga, jezika posrednika, Marinko Raos. Razlog zbog kojeg se nakladnička kuća Vuković & Runjić odlučila na prijevod Pamukova *Bijelog zamka* bile su vrlo uspješne recenzije i prikazi tog romana u američkim medijima koji su autora uspoređivali s najvršnjim predstavnicima (post)modernizma. *Bijeli zamak* doživio je velik uspjeh u svijetu što je hrvatskom nakladniku vjerojatno bila garancija da će naići na sličan prijem i među domaćom publikom. Do tada se u Hrvatskoj nije gotovo ništa znalo o turskoj književnosti, a Pamuk je bio prvi moderni turski romanopisac preveden na hrvatski jezik. Prije Pamukovih djela, u Hrvatskoj je preveden tek manji izbor iz suvremene turske pripovijetke objavljen u splitskom časopisu *Mogućnosti* 1985. godine (brojevi 10-11-12), no on nije imao praktički nikakav odjek među širom čitateljskom publikom.⁴⁸ Nakon proglašenja hrvatske neovisnosti i jačanja diplomatske inicijative s ciljem postizanja priznanja samostalne Hrvatske, uspostavljeni su prijateljski odnosi između Hrvatske i Turske i nastojalo se predstaviti tursku kulturu Hrvatskoj. Ipak, trebalo je proći još jedno desetljeće prije nego što će hrvatska javnost otkriti moderne Turke i tursku kulturu, posebice kroz književnost, serije i film.

⁴⁶ Parini, Jay. „Pirates, Pashas and the Imperial Astrologer“. *New York Times*, 1991.
<https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/98/06/28/nnp/pamuk-castle.html> (2.5.2023.).

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ Ušumović, N. i Čaušević, E. (2010) *Translations from Turkish in Croatia, 1990-2010*,
<https://www.npage.org/uploads/f9e61d37e940755a1ce685adde78280ec4918dc6.pdf> (01.04.2023.).

U hrvatskim medijima ne pronalazimo velik broj recenzija prvog Pamukovog prevedenog romana u nas. Jedna od rijetkih objavljena je u *Nacionalu* 2005. godine, u književnoj kritici koju potpisuje Ivana Rogar. Rogar navodi da je Pamuk počeo graditi međunarodni ugled upravo tim romanom te da je njime pobudio veliko zanimanje publike i kritike.⁴⁹ Autorica ističe da je Pamuk osmislio priču bez trunke patetičnog moraliziranja. Međutim, pronalazi zamjerku u tome da priča često gubi nit, a događaji važnost. Također, dovodi u pitanje i kvalitetu hrvatskog prijevoda. Kako je roman preveden preko jezika posrednika, smatra da Raosov prijevod sadrži rečenice iz kojih progovara engleska sintaksa te da su složene rečenice često nespretni, a ponekad i bez smisla.⁵⁰ S druge strane, turkologinje Barbara Kerovec i Marta Andrić u analizi prijevoda *Bijelog zamka* u *Književnoj smotri* hvale njegovan i lijep jezik Raosovog prijevoda, ali i ukazuju na poneke nespretnosti u prijevodu koje su posljedica toga što roman nije preveden s turskoga i što ga nije prevodio netko s turkološkim znanjem. Tvrdi da se time propustila prilika da se u prijevod uvedu turcizmi već prisutni i poznati u hrvatskom jeziku.⁵¹

Iako je *Bijeli zamak* prvi roman koji je Pamuku donio značajnije priznanje na svjetskoj književnoj sceni, kritičari zamjeraju autoru da se previše ugleda na druge europske pisce i da pretjerano pokušava ugoditi ukusima europskih čitatelja.⁵² Jedan od najzanimljivijih aspekata ovog romana svakako je transformacija odnosa između Hodže i otetog talijanskog učenjaka u kojoj se ogleda jaz između dva svijeta – istočnog, muslimanskog i zapadnog, kršćanskog. Također, uvriježen je stav oko *Bijelog zamka*, ali i većine drugih Pamukovih romana, da je za njihovo razumijevanje potrebno pažljivo iščitavanje i razmišljanje.⁵³

U Hrvatskoj roman nije stekao popularnost kakvu je imao u Turskoj i u anglofonom svijetu. Na hrvatski je jezik došao preko jezika posrednika i pritom se izgubilo mnoštvo kulturoloških pojmova koji su vezani uz osmansku povijest i kulturu, a čija bi upotreba zasigurno pridonijela stilskoj kvaliteti prijevoda. Uzevši u obzir da je *Bijeli zamak* prvi Pamukov roman koji se pojavio na hrvatskom tržištu i da hrvatska javnost u to vrijeme nije bila upoznata s ranijim Pamukovim opusom, ne čudi mnogo da je prodavanost i čitanost

⁴⁹ Rogar, Ivana. „Pamuk između istoka i zapada“. *Nacional*, 2005.

<https://arhiva.nacional.hr/clanak/21635/pamuk-izmedu-istoka-i-zapada> (2.5.2023.).

⁵⁰ Rogar, Ivana. „Pamuk između istoka i zapada“. *Nacional*, 2005.

<https://arhiva.nacional.hr/clanak/21635/pamuk-izmedu-istoka-i-zapada> (2.5.2023.).

⁵¹ Andrić, Marta; Kerovec, Barbara. „Turcizmi u književnim prijevodima s turskog jezika.“ *Književna smotra*, 46 (2014), 3 (173); str. 163.-174. Str. 171.

⁵² „Orhan Pamuk: 'Bijeli zamak“.

<https://blog.dnevnik.hr/bookeraj/2009/05/1626300167/orhan-pamuk-bijeli-zamak.html> (02.05.2023.)

⁵³ Isto.

Bijeloga zamka bila slabija. Roman je preveden na hrvatski jezik prije nego što je autor stekao međunarodnu slavu s engleskim prijevodom romana *Zovem se Crvena* i prije nego što je primio Nobelovu nagradu za književnosti. Također, riječ je o novopovijesnom romanu i prvom primjeru postmodernističke metafikcije u turskoj književnosti, a takav tip proze obično ne nailazi na popularnost među širom čitateljskom publikom.⁵⁴

Međutim, *Bijeli zamak* našao je poklonike u hrvatskim akademskim krugovima o čemu svjedoče dvije književno-znanstvene analize objavljene u književnim časopisima trinaest godina po objavljivanju njegova hrvatskog prijevoda. Tamara Bakran u *Novoj Istri Bijeli zamak* opisuje kao „postmodernističku bajku koja iz temelja mijenja, preokreće, premješta živote, identitete i svjetove glavnih likova.“⁵⁵ U svojoj analizi romana, u kojoj piše o motivu dvojnika i dualnosti identiteta, ističe da je dvojništvo Mlečanina (Europljanina) i Turčina zapravo uprizorenje antagonizma dvaju svjetova i da se dvojnički odnos dvije individue može prenijeti na dvojnički odnos Istoka i Zapada.⁵⁶ U časopisu *Književna smotra* Azra Abadžić Navaey objavila je rad u kojem analizira, između ostalog, i roman *Bijeli zamak*. U njemu tvrdi da *Bijeli zamak* predstavlja kulminaciju paradigmatskog obrata u razvoju moderne turske proze te dodaje da se osim novina na formalno-stilskom planu, Pamuk ovim romanom upustio u ideološku kritiku republikanskog nacionalizma zbog čega ga se opravdano smatra međašnim djelom (post)moderne turske književnosti.⁵⁷ Prije Pamuka u domaćim književno-znanstvenim časopisima nije bilo radova koji su se bavili turskim piscima, tako da ova dva primjera svjedoče o počecima recepcije turske književnosti i u akademskim krugovima.

Zbog nedostupnosti podataka o broju prodanih primjeraka *Bijelog zamka* u zadnjih 20 godina teško je doći do zaključka o njegovoj prodavanosti. Razlog tomu je mišljenje nakladničke kuće Vuković & Runjić da bi se podatci o prodavanosti romana Orhana Pamuka mogli zloupotrijebiti.⁵⁸ U knjižnicama grada Zagreba, Splita i Rijeke *Bijeli zamak* jedan je od najmanje posuđivanih romana u razdoblju od 2020. do 2023. godine. Knjižnice iz spomenutih gradova koriste *softver*, koji je u mogućnosti pružiti informacije o posuđivanosti Pamukovih

⁵⁴ ⁵⁴Yalçın-Çelik, Dilek, *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.), str. 15.

⁵⁵ Bakran, Tamara. „Motiv dvojnika u Pamukovu romanu *Bijeli zamak*.“ *Nova Istra*, 19 (2014), ½ (49): str. 304-315. Str. 304.

⁵⁶ Isto, str. 306.

⁵⁷ Abadžić Navaey, Azra. „Orhan Pamuk i novo čitanje osmanske povijesti.“ *Književna smotra*, 46 (2014), 3 (173); str. 55.-63. Str. 57.

⁵⁸ Autor diplomskog rada pokušao je stupiti u kontakt s nakladničkom kućom Vuković & Runjić i doći do podataka prodavanosti svih Pamukovih romana u Hrvatskoj. To su podatci koji su od neizmjerne važnosti za ovaj diplomski rad, ali je zahtjev odbijen zbog straha od neovlaštenog korištenja istih podataka.

romana samo za to razdoblje. S obzirom da *Bijeli zamak* ne pronalazimo na listama najprodavanijih ili najposuđivanijih romana u Hrvatskoj, kao i na manji broj prikaza i osvrta na taj roman u medijima, može se zaključiti da je recepcija Pamukovog prvog romana prevedena na hrvatski jezik bila slaba, posebice u usporedbi s prijevodom romana *Zovem se Crvena*, objavljena tri godine kasnije.

2.2. *Zovem se Crvena*

1998. godine u izdanju nakladničke kuće İletişim, Pamuk je objavio jedan od svojih najvažnijih romana - *Zovem se Crvena* (*Benim Adım Kırmızı*). Vrhunac Pamukove međunarodne slave označio je engleski prijevod tog romana 2001. godine. Američki mediji opetovano su hvalili kvalitetu prijevoda, a *The New Yorker* ističe elegantan način na koji je Gökner preveo često komplicirane rečenice, oštroumne debate i urbane scene.⁵⁹ Taj je prijevod 2003. godine Pamuku donio jednu od unosnijih književnih nagrada – *IMPAC Dublin* koju je u autorovo ime prihvatio prevoditelj Gökner.⁶⁰ Popularnosti romana na međunarodnoj sceni svakako je doprinijela i aktualna politička situacija i pojačano zanimanje američke javnosti za istočne i islamske teme. Naime, roman je preveden na engleski i objavljen kod američkog izdavača Knopf svega par tjedana prije 11. rujna i napada na „Blizance“ u New Yorku, što je dodatno pripomoglo njegovog medijskoj eksponiranosti i prodavanosti. U američkom tisku roman je od samih početaka bio iznimno hvaljen. Avkar Altinel je u *The Observeru* predstavio Pamuka kao velikog autora, a *Zovem se Crvena* kao djelo stoljeća: „U svijetu punom lažnih vrijednosti, gdje smo ponekad u iskušenju da izgubimo vjeru u književnost, Pamuk je istinski autor, a ova bi knjiga mogla biti jedno od nekoliko književnih djela koje će se pamtiti i na kraju ovog stoljeća.“⁶¹ Od 1998. godine do danas *Zovem se Crvena* najcjenjeniji je Pamukov roman, a samo u Turskoj prodan je u više od sto tisuća primjeraka, nadmašivši tako njegov prethodni hit i bestseller *Novi život*.

U Hrvatskoj je roman objavila izdavačka kuća Vuković & Runjić 2004. godine. Važno je naglasiti da je roman *Zovem se Crvena* prvi Pamukov roman koji su na hrvatski preveli s

⁵⁹ Updike, John. „Murder in Miniature“. *The New Yorker*, 2001.

<https://www.newyorker.com/magazine/2001/09/03/murder-in-miniature> (2.5.2023.).

⁶⁰ „Winner 2003: *My Name is Red* / Orhan Pamuk“. *The International IMPAC Dublin Literary Award*, 2003. <https://web.archive.org/web/20090503113651/http://www.impactdublinaward.ie/2003/Winner.htm> (2.5.2023.).

⁶¹ Altinel, Avkar. „Ottoman style? It's to die for“. *The Guardian*, 2001. <https://www.theguardian.com/books/2001/aug/05/fiction.orhanpamuk> (2.5.2023.).

jezika izvornika ugledni turkolozi, što je znatno utjecalo na čitanost romana i njegovu recepciju u javnosti. Riječ je o jednom od najprodavanijih hrvatskih prijevoda prošloga i pretprošloga desetljeća, što je vidljivo iz podatka da je u Hrvatskoj od 2004. do 2014. prodano oko 15 000 primjeraka.⁶² Za prijevod su zaslužni osnivač Katedre za turkologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, znameniti turkolog Ekrem Čaušević i turkologinja i prevoditeljica Marta Andrić. Popularnosti Pamukovog romana zasigurno je pridonio i autorov dolazak na Sajam knjiga u Puli, 8. prosinca 2004. godine, popraćen s iznimnom znatiželjom i oduševljenjem hrvatskih medija, gdje su ga predstavili prevoditelji Čaušević i Andrić. Iste godine Pamuk je dobio Specijalnu nagradu *Kiklop* za autora Sajma knjige i tako postao jedini autor kojemu je dodijeljena ta nagrada u povijesti *Kiklopa*. Nagrada *Kiklop* godišnja je knjižna nagrada koja se od 2004. do 2014. dodjeljivala za postignuća u produkciji nakladnika iz Republike Hrvatske. Za nagradu su se natjecala izdanja objavljena u Hrvatskoj te se ona sastojala od skulpture i diplome. Pamuk je u to vrijeme bio jedan od najčitanijih stranih pisaca u Hrvatskoj i dočekan je kao književna zvijezda. Roman *Zovem se Crvena* u hrvatskim je medijima dočekan s valom pozitivnih kritika. Miljenko Jergović naziva ga „remek-djelom“ i uvrštava ga u svoj odabir knjiga desetljeća od 2000. do 2009. godine.⁶³ Željko Ivanjek, novinar *Jutarnjeg lista*, piše da iako je u korist prodavanosti romana išla činjenica da je na engleski preveden u godini 11. rujna, Pamuk nije trebao čekati na Bin Ladena kako bi se interes Zapada za muslimane proširio na književnost i njegove knjige.⁶⁴

U prilog popularnosti romana idu i brojne pozitivne recenzije i kritike koje pronalazimo u književnim časopisima. Tatjana Paić-Vukić, članica Društva hrvatskih književnih prevoditelja i diplomirani orijentalist, o romanu *Zovem se Crvena* piše da ima sve žanrovske odlike postmodernog povijesnog romana i da su ga, ne bez razloga, nazvali turskim *Imenom ruže*.⁶⁵ Hvali strukturu romana u kojem se konstantno iznova tematizira sam proces stvaranja minijature. Kao što svaki majstor radi na posebnom dijelu slike, i tekst je romana nastajao tako što su likovi naizmjenice dodavali svoj dio priče. Naglašava da se Pamukovo

⁶² „VREMEPLOV: godina 2004. u knjigama“. *Gradska knjižnica Umag*, 2021.

<https://www.gku-bcu.hr/hr/vremeplov-godina-2004-u-knjigama/934/> (2.5.2023.).

⁶³ Jergović, Miljenko. „Najbolje knjige desetljeća prema izboru Miljenka Jergovića“. *Jutarnji.hr*, 2009.

https://www.jutarnji.hr/vijesti/najbolje-knjige-desetljeća-prema-izboru-miljenka-jergovića-2880371?fbclid=IwAR0W6t3XrGh804_onbp3ALgU-ZNZwRTuAha9TReYvmlLesCaMo9y3adRgppU (02.05.2023.) (22.05.2023.)

⁶⁴ Ivanjek, Željko. „Orhan Pamuk – Što god tko rekao, dobio je Nobela jer je odličan pisac“. *Jutarnji list*, 2006.

<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/orhan-pamuk-sto-god-tko-rekao-dobio-je-nobela-je-odlican-pisac-3230345?fbclid=IwAR1fWvsZrWagxS9t0uYlxyTZvX0Jj4DrYXNjGnxAy3bfysrlH7sI2Sqe610> (22.05.2023.)

⁶⁵ Paić-Vukić, Tatjana. „Promjena stila pod prisilom povijesti.“ *Gordogan: kulturni magazin* 2004. Broj 2-3 (46-47); Str. 231.-234. Str. 231.

majstorstvo očituje u načinu na koji harmonizira sve dijelove tog velikog mozaika. Na kraju osvrta pridaje posebne zasluge prevoditeljima, Ekremu Čauševiću i Marti Andrić, koji su hrvatskim čitateljima znalački prenijeli Pamukov raskošan i zahtjevan stil. Ističe da su unijeli turcizme i arhaizme primjerene jeziku i duhu povijesne proze, a da im se pritom nije prikrao ni najmanji utjecaj turske sintakse koji bi bio podsjetnik da čitamo prijevod s drugog jezika, vrlo različita od hrvatskog.

Azra Abadžić Navaey, u svom prikazu *Crvene* u časopisu *Zarez*, u vrlo pozitivnom svjetlu govori o tom romanu. Naglašava da je glavna tema knjige nezaustavljiv i neizbježan proces miješanja i prožimanja međusobno stranih kulturalnih utjecaja te moralne posljedice izazvane promjenom simbola, identiteta i osobnosti.⁶⁶ Dodaje da Pamuk ilustriranjem temeljnih načela klasičnog minijaturnog slikarstva i europskog renesansnog slikarstva dovodi do dijaloga dva različita koncepta viđenja svijeta iz kojih su ona proizišla. Također hvali kvalitetu hrvatskog prijevoda i ukazuje na raskošan jezik s turcizmima koji dodatno pridonose orijentalnom šarmu knjige.

Jelena Gluhak za *Vijenac* piše da Pamuk koristi umjetnost kao izliku za iznošenje političkih i filozofskih ideja. Pamukov stil pisanja naziva „školskim i povremeno iritantnim filozofiranjem“ i smatra da je čitatelj sve vrijeme svjestan da je sve što se pred njim odigrava ipak samo vrhunska gluma. Gluhak daje vrlo površnu analizu djela, banalizirajući i svodeći *Crvenu* na roman čija je glavna tema vječni sukob Istoka i Zapada. Ne ulazi u suštinu djela te ga naziva „hladnim i zahtjevnim.“⁶⁷ Za razliku od svih prethodnih osvrta, Gluhak je jedina vrlo kritična prema *Crvenoj*. Ipak, njezin je osvrt iznimka koja nije narušila opće oduševljenje hrvatskih čitatelja tim romanom.

2007. godine zemlje bivše Jugoslavije potresao je kulturni skandal koji je izbio nakon objavljivanja srpskog prijevoda Pamukove *Crvene*. Prijevod romana na srpski pod nazivom *Zovem se Crveno* potpisao je Ivan Panović, a objavila ga je nakladnička kuća Geopoetika. Panovićev je prijevod 2007. godine mjesecima držao prvo mjesto na listi najprodavanijih knjiga u Srbiji, Republici Srpskoj i Crnoj Gori, povremeno ga ustupajući novim hitovima, ali se i dalje zadržao pri samome vrhu.⁶⁸ Međutim, ubrzo se u medijima oglasio hrvatski prevoditelj knjige *Zovem se Crvena*, Ekrem Čaušević, tvrdeći da roman nije preveden na srpski

⁶⁶ Abadžić Navaey, Azra. „Nadilaženje dvojnosti“. *Zarez*, VI/132, 17. lipnja 2004, str. 38.-39. Str. 38.

⁶⁷ Gluhak, Jelena. „Vrhunska gluma“. *Vijenac* 274, 16. rujna 2004. Dostupno na:

https://www.matica.hr/vijenac/274/Vrhunska%20gluma/?fbclid=IwAR3m6YZHjj-4mHHIsLtc_h4Z-SqaxqjvT5QfPYPS8Wex7tzA_6cEb6qxaRY (02.06.2023.)

⁶⁸ „Orhan Pamuk najčitaniji“. *b92*, 2007.

https://www.b92.net/kultura/vesti.php?nav_category=272&yyyy=2007&mm=07&dd=03&nav_id=253752 (2.5.2023.).

jezik s turskoga, nego je hrvatski prijevod pokraden, odnosno ekaviziran i prilagođen leksici srpskog jezika. Bio je to prvi slučaj u regiji da se u medijima javno progovorilo o problemu plagiranja prijevoda s južnoslavenskih jezika i krađi prevoditeljskih prava. „Kad sam dobio prijevod Pamuka na srpski, uvjerio sam se da se radi o bezobzirnoj i lako dokazivoj krađi, takva je koincidencija naprosto nemoguća“, izjavio je prije više od 15 godina za *Feral* Ekrem Čaušević.

Kasnije su Panović i glavni urednik izdavačke kuće Geopoetika, Vladislav Bajac, nastojali opovrgnuti sve optužbe u svom odgovoru za *Feral*.⁶⁹ Međutim, Čauševićeve je dokaze, primjere i argumente bilo teško odbaciti. Slučaj nikada nije dospio na sud zbog manjka međunarodne regulacije kad je u pitanju krađa autorskih prava između država bivše Jugoslavije. Zbog toga su se kasnijih godina neke manje nakladničke kuće iz Vojvodine i Republike Srpske upuštale u objavljivanje plagiranih prijevoda Ekrema Čauševića i Marte Andrić, bez straha od pravnih posljedica. Ovaj je kulturni skandal zasigurno uzburkao javnost, ali je pritom koristio i Orhanu Pamuku i dodatno povećao njegovu čitanost.⁷⁰

Zahvaljujući informacijama prikupljenima s internetskih stranica knjižnice u Umagu, čiji su urednici pratili broj posudbi Pamukovih djela u knjižnicama grada Zagreba, vidi se da je roman *Zovem se Crvena* bio apsolutni hit koji nije silazio s ljestvica najčitanijih knjiga u Hrvatskoj 2008. i 2009. godine.⁷¹ Za to su, između ostalog, zaslužne brojne pozitivne recenzije i osvrti, koji roman *Zovem se Crvena* stavljaju u sam vrh svjetske proze i ističu autorov način strukturiranja radnje i njene ekspozicije. Važno je istaknuti i kvalitetu prijevoda koji je hrvatskim čitateljima dočarao raskoš nedovoljno poznate bliskoistočne kulture i civilizacije. Prevoditelji su na izvrstan način upotpunili roman brojnim arhaizmima i turcizmima i približili čitateljima kulturološke specifičnosti osmanskog svijeta. Uz pomoć podataka o posudbi djela dobivenih iz programa ZaKi, u kojem su obuhvaćene sve knjižnice u mreži Knjižnica grada Zagreba, zaključujemo da je roman *Zovem se Crvena* u protekle dvije godine posuđivan u 394 navrata, što ga čini daleko najpopularnijim Pamukovim djelom.⁷² *Zovem se Crvena* i dalje je

⁶⁹ Lasić, Igor. „Pokradeni u prijevodu“. *Feral Tribune*, 2007. Tekst dostupan na: <https://blog.dnevnik.hr/komentari/post/1622083531/super-show-pantomimicara-murata-iz-turske-na-francuskoj-tv.html> (2.5.2023).

⁷⁰ Isto.

⁷¹ „Top liste: KVARTAL 02/08“. *Gradska knjižnica Umag*, 2008. <https://www.gku-bcu.hr/hr/kvartal-0208/226/> (2.5.2023.).

⁷² Korišteni podaci o posudbi u Knjižnicama Grada Zagreba i Gradskoj knjižnici Rijeka, te prodajni podaci za knjižare Hoću knjigu, kako za ovaj roman tako i za sve ostale u radu, dostupni su u sekciji Prilozi.

najprodavanija Pamukova knjiga u Hrvatskoj, što je vidljivo iz podataka knjižare *Hoću knjigu* prema kojima je roman u razdoblju od 2017. do 2023. prodan u 289 primjeraka.

2.3. *Snijeg*

Pamukov roman *Snijeg (Kar)* na turskom je objavljen 2002. godine u izdanju İletişim Yayınları. *Snijeg* je Pamukov prvi politički roman i djelo o kojemu se u Turskoj najviše polemiziralo. Kroz priču o turskom političkom životu tijekom devedesetih godina 20. stoljeća, Pamuk u *Snijegu* pripovijeda o sukobu sekularističkih i proislamskih struja u Turskoj i prati promjene koje su zahvatile zemlju na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće. Na engleski ga je 2004. godine prevela Maureen Freely, a objavila izdavačka kuća Knopf Random House. *The New York Times* ga je odmah proglasio jednim od najboljih romana 2004. godine.⁷³ Roman je na hrvatski jezik prevela Marta Andrić, ugledna turkologinja i prevoditeljica. Hrvatski prijevod objavljuje izdavačka kuća Vuković & Runjić 2006. godine.

Kao i u Turskoj, *Snijeg* je i u anglofonom svijetu pobudio veliko zanimanje javnosti. U američkim medijima pronalazimo mnogo pozitivnih kritika koje naglasak stavljaju na politički aspekt romana. John Updike 2004. za *The New Yorker* hvali Pamukov postmodernistički način prikazivanja ove kompleksne i zamršene priče.⁷⁴ Margaret Atwood za *The New York Times* piše da *Snijeg* nije samo „zadivljujući pripovjedni pothvat, već i obvezatno štivo našega vremena“.⁷⁵ Navodi da roman pruža dubok pogled u podijeljenu i mističnu tursku dušu i da Pamuk zaslužuje biti mnogo poznatiji u Sjedinjenim Američkim Državama. Michael McGaha, novinar *The Los Angeles Timesa*, napisao je 2004. godine da roman živopisno prikazuje okrutnosti i nesnošljivosti islamskih fundamentalista i predstavnika sekularističke Turske. Međutim, što je još važnije, kako tvrdi McGaha, Pamuk je u njemu stvorio uvjerljive, suosjećajne likove koji predstavljaju obje strane i dao je glas njihovom gnjevu i frustraciji.⁷⁶

Izlazak romana s velikom je pažnjom popraćen i u Hrvatskoj. O njemu se pisalo u svim važnijim dnevnim novinama i književnim časopisima, a prikazi su odreda bili pohvalni.

⁷³ „The 10 Best Books of 2004“. *New York Times*, 2004.

<https://www.nytimes.com/2004/12/12/books/arts/the-10-best-books-2004.html> (2.5.2023.).

⁷⁴ Updike, John. „Anatolian Arabesques“. *The New Yorker*, 2004.

<https://www.newyorker.com/magazine/2004/08/30/anatolian-arabesques> (2.5.2023.).

⁷⁵ Atwood, Margaret. „Headscarves To Die For“. *New York Times*, 2004.

<https://www.nytimes.com/2004/08/15/books/headscarves-to-die-for.html> (2.5.2023.).

⁷⁶ McGaha, Michael. „The poetry of defiance“. *Los Angeles Times*, 2004.

<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2004-aug-15-bk-mcgaha15-story.html> (2.5.2023.).

Dragan Jurak tako hvali političku stranu romana, ali ističe da je još dojmljivija njegova ljubavna priča. *Snijeg* uspoređuje s romanom *Zovem se Crvena* te naglašava kako je *Snijeg* razgnjevio i zapadnjački i islamistički orijentirane Turke, a prema njegovim riječima „bolje potvrde političke cjelovitosti romana Pamuk od toga ne može dobiti.“⁷⁷ Adriana Piteša u *Jutarnjem listu* *Snijeg* proglašava najboljom stranom prozom u 2006. godini, ističući pronicljiv i emocionalno potresan uvid romana „u ono sve što ljubav jest, ono što ljubav može biti, i ono što se zamišlja da ljubav jest.“⁷⁸ Željko Ivanjek u *Jutarnjem listu* ističe da su *Snijeg* i *Istanbul: grad sjećanja* potvrdili Pamuka kao velikog postmodernista i da je Švedska kraljevska akademija dodjeljujući Nobela za književnost Pamuku svakako mislila i na roman *Snijeg*, koji je svojim političkim komentarom izazvao golemu pažnju na Zapadu i donio autoru izniman uspjeh.⁷⁹ Svjetlana Sumpor u svome osvrtu za *Vijenac* hvali strukturu romana i narativnu tehniku, ali također ističe njegovu političku stranu:

„Pohvalno je svakako i da reputacija političnosti, koju *Snijeg* ima, ne proizlazi iz autorove tendencioznosti, nego počiva na usmjeravanju na paradoksalne političke situacije; situacije u kojima se, u ime slobode, demokracije i nenasilja, sloboda i demokracija brutalno krše (progon radikalnih islamista), a čin oslobađanja pretvara se u čin represije (zabrana pokrivanja muslimanskih žena).“⁸⁰

Dario Grgić svoju kritiku također posvećuje političkoj strani romana. Za *Snijeg* piše da je izvješće o trećem svijetu u andrićevskom smislu riječi.⁸¹ Tvrdi da je Pamuk dao svojevrstan portret suvremene Turske koji bi ujedno mogao biti portretom svake periferije i provincije. Opisuje sukobe islamista i „zapadnjaka“ unutar romana i naglašava turobnu i tužnu atmosferu koja je nadvila pogranični grad Kars.

U hrvatskim je medijima *Snijeg* privukao znatno veću pažnju od ranijih Pamukovih romana. Politička tematika romana izazvala je valove osvrta i recenzija jer je mnoge zanimalo

⁷⁷ „Orhan Pamuk, 'Snijeg': Potresne ljubavi izvan vjere i države“. *Jutarnji list*, 2006. <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/orhan-pamuk-snijeg-potresne-ljubavi-izvan-vjere-i-drzave-3237533> (2.5.2023.).

⁷⁸ Piteša, Adriana. „Najbolja strana proza 2006.“ *Jutarnji list*, 2006. <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/najbolja-strana-proza-2006.-3832803> (02.05.2023.)

⁷⁹ Ivanjek, Željko. „Orhan Pamuk – Što god tko rekao, dobio je Nobela jer je odličan pisac“. *Jutarnji list*, 2006. <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/orhan-pamuk-sto-god-tko-rekao-dobio-je-nobela-je-odlican-pisac-3230345?fbclid=IwAR1fWvsZrWagxS9t0uYlxyTZvx0Jj4DrYXNjGnxAy3bfysrlH7sI2Sqe610> (02.05.2023.)

⁸⁰ Sumpor, Svjetlana. „Put ka sreći“. *Vijenac* 339 – 1. ožujka 2007. Dostupno na: <https://www.matica.hr/vijenac/339/PUT%20KA%20SREĆI/?fbclid=IwAR1JxFLeG8kDBuK99-7GdV0I985yUoMMO3jw5Bv0YGF5kzWsCMPx-Cg3HTg> (02.06.2023.)

⁸¹ Grgić, Dario. „Udahnuti život vlastitom lešu“. *Zarez* 199 - 08.02.2007. Dostupno na: http://www.zarez.hr/clanci/udahnuti-zivot-vlastitom-lesu?fbclid=IwAR0_Q92YUFTaQw6LlIFVfNIP0E-ekOrxe8aTdga0vxnVe-Mi7kmrAZWcfA (02.06.2023.)

što se u to vrijeme događalo u Turskoj. S druge strane, literarna je strana romana pomalo ostala u sjeni. Mnogo se više pisalo o političkim podjelama u Turskoj i o reakcijama koje je roman ondje izazvao, dok su autor, stil i način obrade teme stavljeni u drugi plan. Međutim, Azra Abadžić Navaey u svom osvrtu na *Snijeg* u *Gordoganu* naglašava način na koji Pamuk političku stranu smjenjuje s promišljanjima o ljubavi, usamljenosti, neshvaćenosti, (ne)mogućnosti međusobnog razumijevanja i prirodi umjetničkog stvaralaštva. Ističe da je *Snijeg*, barem kad je riječ o sadržaju, ujedno jedan od najambicioznijih i najkompleksnijih Pamukovih romana.⁸²

Roman *Snijeg* bio je najposuđivaniji roman u Zagrebu tijekom 2009. godine, što se vidi iz evidencije o posuđivanju knjiga koju je proveo *poslovni.hr*, najposjećeniji hrvatski internetski portal posvećen gospodarskim i financijskim temama.⁸³ Također, kroz projekt Susreta najčitatelja narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije (2004.-2010.), koje su zajednički organizirali knjižnice i Županijska matična služba, doznajemo da je Orhan Pamuk među svjetskim piscima za kojim čitatelji najčešće posežu te da je *Snijeg* među najčitanijim romanima toga razdoblja.⁸⁴ Popularnosti romana u Hrvatskoj zasigurno je doprinijela i nagrada *Kiklop* za najbolju knjigu inozemnog autora koju je roman osvojio 2007. godine.⁸⁵ O velikom interesu za ovaj roman i petnaest godina nakon njegova objavljivanja na hrvatskom jeziku svjedoče podaci o učestalosti njegova posuđivanja na području grada Zagreba i Rijeke. U 2021. i 2022. godini *Snijeg* je u gradu Zagrebu posuđivan u 225 navrata, što ga stavlja na četvrto mjesto najčitanijih Pamukovih romana u tom periodu. U gradskoj knjižnici grada Rijeke, u razdoblju od 2020. do 2023. posuđivan je 34 puta, a od romana koji su objavljeni prije deset godina, jedino su *Crvena* i *Tiha kuća* posuđivaniji.

⁸² Abadžić Navaey, Azra. „U vječitom procijepu.“ *Gordogan: kulturni magazin*, 11-14 (2008.); str. 414.-416. Str. 414.

⁸³ Matejčić, Barbara. „Smogovci Hrvoja Hitreca i dalje se više čitaju od knjiga o Harryju Potteru.“ *poslovni.hr*, 2009.

https://www.poslovni.hr/lifestyle/smogovci-hrvoja-hitreca-i-dalje-se-vise-citaju-od-knjiga-o-harryju-potteru-106621?fbclid=IwAR2_XIQ5BLp2NcZuyfH45zBsp84xgc6roZGyK31hx9HdSpkEinUTtIRYgbc (02.05.2023.)

⁸⁴ Pejić, Ilija. Rec mi što čitaš – susreti najčitatelja narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije (2004.-2010.)

<https://hrcak.srce.hr/file/119862?fbclid=IwAR2MRWP1fG3p3LMTf9VoWAcLIVpuJ4RTCqWnRSLLLAyA0SDiYFVmi8bv1sg>

⁸⁵ „Kiklop 2007“. *Regional Express*, 2007.

https://www.regionalexpress.hr/site/more/kiklop_2007 (02.05.2023.)

2.4 Istanbul: grad, sjećanja

Istanbul: grad, sjećanja (*Istanbul: Hatıralar ve Şehir*) autobiografsko je djelo Orhana Pamuka objavljeno 2003. godine u izdanju nakladničke kuće Yapı Kredi Yayınları. Tri godine kasnije objavljeno je i novo izdanje knjige, a za objavu je bila zaslužna izdavačka kuća İletişim Yayınları. Na engleski jezik djelo 2005. godine prevodi Maureen Freely. Na hrvatskom se tržištu pojavljuje 2006. godine, a prijevod potpisuje Ekrem Čaušević. Prijevod je izdala nakladnička kuća Vuković & Runjić.

Istanbul: grad, sjećanja panoramski je portret velegrada koji je oblikovao Pamukovu književnu maštu. Pamuk progovara o golemoj kulturalnoj promjeni koja je zadesila Tursku te piše o sukobu između modernosti i prošlosti koji se odvija unutar države. Djelo je ispunjeno i metafizičkim promišljanjima i portretima brojnih pjesnika i slikara. Sve to isprepletено je s piščevim osobnim sjećanjima, crticama i anegdotama. Knjiga je nadopunjena fotografijama Are Gülera i drugih fotografa koje je Pamuk odabrao zbog melankolične atmosfere kojima su njihove fotografije prožete.

Knjiga je u svijetu dočekana s valom pozitivnih kritika koje hvale način na koji Pamuk opisuje svoj rodni grad i promjene koje su ga zadesile kroz prethodna desetljeća. Nouritza Matossian za *The Guardian* piše da je *Istanbul* zanosna elegija o pjesnikovom rodnom gradu koja će podići svijet na noge. Također, tvrdi da je briljantno napisana i da bi se trebala neprestano i iznova čitati.⁸⁶ Noel Malcolm napisao je za *The Telegraph* 2005. godine da odavno nije čitao tako dirljivu knjigu uspomena iz djetinjstva i tvrdi da ne postoji turistička brošura koja bi u njemu probudila toliku čežnju da se ponovno nađe na ulicama Istanbula.⁸⁷

Istanbul: grad, sjećanja pronašao je uspjeh i među hrvatskim kritičarima. Katarina Luketić za *tportal* naglašava način na koji Pamuk opisuje grad u kojem je odrastao i razvio svoj umjetnički senzibilitet:

„Pamukov je Istanbul mnogo više od metafore mosta među kulturama i bogatog povijesnog i spomeničkog testamenta. On ga je oblikovao u pulsirajući organizam – slično kao Andrej Bjeli Petrograd ili James Joyce Dublin – s bezbroj lica i

⁸⁶ Matossian, Nouritza. „He's still the top dog in Turkey.“ *The Guardian*, 17.04.2005.
<https://www.theguardian.com/books/2005/apr/17/biography.orhanpamuk> (26.08.2023.)

⁸⁷ Malcolm, Noel. „A boyhood on the Bosphorus.“ *The Telegraph*, 09.04.2005.
<https://www.telegraph.co.uk/culture/books/3640121/A-boyhood-on-the-Bosphorus.html> (26.08.2023.)

metamorfoza, s bezbroj priča koje se kao u Tisuću i jednoj noći nadovezuju jedna na drugu, ulančavaju i međusobno prepleću.“⁸⁸

Katarina naglašava ulogu Istanbula kao dihotomije, napetosti između Zapada i Istoka koja obilježava čitavo tursko društvo i od koje pisac ne želi pobjeći.

Dragan Jurak u svom osvrtu na *Istanbul* za *Jutarnji list* mnogo je kritičniji od drugih recenzenata. Tvrdi da je djelo napisano bez prave narativne progresije koja se smjenjuje sa sličnom, „po ničemu posebnom autobiografijom odrastanja.“⁸⁹ Ipak, čini se da njegovo mišljenje ne dijele drugi kritičari i, prema svemu sudeći, ono nije utjecalo na iznimno dobru recepciju tog djela u Hrvatskoj.

U prilog uspješnoj recepciji *Istanbula* u Hrvatskoj svakako govori i to da je djelo 2006. godine nagrađeno s čak dva *Kiklopa* – jedan u kategoriji knjige inozemnog autora godine, a drugi za prijevod godine. Uspjeh knjige u Hrvatskoj potvrđuje i njeno ponovno tiskanje 2019. godine. Drugo izdanje nadopunjeno je s dvjestotinjak fotografija i predgovorom, čiji je prijevod ponovno potpisao Ekrem Čaušević. Orhan Pamuk trebao je 2019. godine ponovno doći u Hrvatsku i gostovati na sajmu knjiga u Puli kako bi predstavio novo izdanje pod nazivom *Istanbul na fotografijama, grad, sjećanja*.⁹⁰ Dugo je najavljivao njegov dolazak, a oko njega su se trebali okupiti priznati turkolozi i prevoditelji njegovih djela iz SAD-a, Njemačke, Češke, Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Međutim, zbog izvanrednih ozbiljnih obiteljskih problema, autor je u zadnji tren otkazao svoj drugi posjet Puli i obratio se publici kratkim govorom preko video poziva. *Istanbul na fotografijama, grad, sjećanja* još uvijek slovi kao vrlo čitana knjiga o čemu svjedoče podaci o broju posudbi iz Knjižnica grada Zagreba i knjižnice u Rijeci, kao i broj prodanih primjeraka u knjižari *Hoću knjigu* u zadnjih nekoliko godina. U Rijeci je *Istanbul* uvjerljivo najpopularnija Pamukova knjiga u zadnje tri godine (2020.-2023.) sa 65 posudbi, a u Zagrebu se nalazi na petom mjestu najposuđivanijih Pamukovih djela u zadnje dvije godine s brojem od 178 posudbi. U knjižarama *Hoću knjigu*

⁸⁸ Luketić, Katarina. „Istanbul – labirint priča.“ *Tportal*, 29.10.2010.

<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/istanbul-labirint-prica-20101029> (26.08.2023.)

⁸⁹ Jurak, Dragan. „Orhan Pamuk – O gradu Izraelu i Flaubertovu penisu.“ *Jutarnji list*, 30.08.2006.

<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/orhan-pamuk-o-gradu-izraelu-i-flaubertovu-penisu-3754395> (26.08.2023.)

⁹⁰ Devčić, Karmela. „Orhan Pamuk koji predstavlja kultnu knjigu o Istanbulu zvijezda je sajma“. *Jutarnji.hr*, 2019.

[https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/orhan-pamuk-koji-predstavlja-kultnu-knjigu-o-istanbulu-zvijezda-je-sajma-](https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/orhan-pamuk-koji-predstavlja-kultnu-knjigu-o-istanbulu-zvijezda-je-sajma-9699781?fbclid=IwAR2CuGwDZe4PrJtDPDIxVAasu7iqwwiQDMxxDzATv86c8O4JqDqjPBmOmUlo)

[9699781?fbclid=IwAR2CuGwDZe4PrJtDPDIxVAasu7iqwwiQDMxxDzATv86c8O4JqDqjPBmOmUlo](https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/orhan-pamuk-koji-predstavlja-kultnu-knjigu-o-istanbulu-zvijezda-je-sajma-9699781?fbclid=IwAR2CuGwDZe4PrJtDPDIxVAasu7iqwwiQDMxxDzATv86c8O4JqDqjPBmOmUlo) (02.05.2023.)

nalazi se na trećem mjestu najprodavanijih Pamukovih djela u zadnje četiri godine sa 144 prodanim primjerkom.

2.5. *Dževdet-beg i sinovi*

Dževdet-beg i sinovi (*Cevdet Bey ve Oğulları*) prvi je Pamukov roman objavljen 1982. godine u izdavačkoj kući Karacan Yayınları.⁹¹ Roman je u Turskoj odlično primljen te je Pamuku mnogo značio u početku karijere. U svom govoru pod nazivom „Kovčeg mojega oca“, koji je održao prilikom primanja Nobelove nagrade za književnost 2006. godine, Pamuk se osvrnuo na svoj prvijenac i trenutak kada je za njega dobio očevo priznanje:

„Nestrpljivo sam čekao njegov povratak. Dva tjedna poslije, čim je stigao, otrčao sam mu otvoriti vrata. Otac nije ništa rekao, ali mi se bacio u zagrljaj na takav način da sam odmah shvatio koliko mu se sviđjela knjiga. Na tren nas je obuzeo napad tišine i nespretnosti kakve se očituju u pretjerano osjećajnim trenucima. Čim smo malo odahnuli i počeli razgovarati, otac je svoju vjeru u mene, ili u moju prvu knjigu, izrazio pretjerano uzbuđeno i preuveličanim riječima, rekavši mi odmah da ću jednoga dana primiti ovu nagradu koju danas primam s velikom srećom.“⁹²

Dževdet-beg i sinovi do danas je jedini Pamukov roman koji nije preveden na hrvatski jezik, već se na hrvatskom tržištu pojavio u bosanskom prijevodu Envera Ibrahimkadića 2007. godine. Objavila ga je sarajevska izdavačka kuća Libris.⁹³ Drugo izdanje djela u istoj izdavačkoj kući objavljeno je 2008. godine. Prijevod romana na bosanski jedan je od prvih prijevoda tog romana u svijetu, a prethode mu jedino ruski i nizozemski prijevodi iz 1982. godine. To je i jedini Pamukov roman koji nije preveden na engleski jezik, a razlog tomu pronalazimo u pogovoru turskog izdanja iz 2010. godine u kojem autor tvrdi da njegova „tvrdoglavost“ to nije dopustila.⁹⁴ Ne zna se točan razlog zbog kojeg Pamuk u više navrata nije dopustio da se roman *Dževdet-beg i sinovi* prevede na engleski jezik. Može se pretpostaviti da nije bio zadovoljan svojim prvijencem pisanim u stilu klasičnog realizma, strahujući da bi

⁹¹ <https://www.worldcat.org/title/cevdet-bey-ve-ogullar/oclc/9940634> (02.05.2023.)

⁹² Kerovec, Barbara. „Kovčeg mojega oca: Govor povodom dodjele Nobelove nagrade 7. prosinca 2006.“ *Europski glasnik* 11 (2006.) 07.-18.str; str. 18. (01.09.2023.)

⁹³ <https://www.knjiznica-krizevci.hr/mkatalog/knjiga.php?id=37350> (02.05.2023.)

⁹⁴ Pehlivan, Merve. „Cevdet Bey and His Sons: A Pamuk Novel in Hiding.“ <https://bosporusreview.com/cevdet-bey-and-his-sons-a-pamuk-novel-in-hiding> (22.05.2023.)

mu mogao narušiti ugled u svijetu. Prijevode ovog romana na druge europske jezike također susrećemo relativno kasno. Na španjolski i talijanski objavljen je 2010. godine.⁹⁵ Na njemački je preveden kao *Cevdet und seine Söhne* 2011. godine, a Gallimard je prvi put objavio djelo na francuskom tek 2014. pod naslovom *Cevdet Bey et ses fils*. Roman je u međuvremenu preveden i na arapski, kineski, grčki, poljski i srpski.

Ne pronalazimo dokaze da je roman *Dževdet-beg i sinovi* kod hrvatske čitateljske publike i kritike pobudio veće zanimanje. Hrvatski mediji nisu se bavili detaljnijim prikazima romana, već pružaju osnovne informacije o autoru i samom djelu. Roman je izišao nakon Pamukova primanja Nobelove nagrade i moglo se očekivati da će publika biti zainteresirana za ranija Pamukova djela pa je pomalo neobično da je interes za roman izostao. Jedan od mogućih razloga slabije čitanosti ovoga djela u Hrvatskoj jest i taj što *Dževdet-beg i sinovi* nije preveden na engleski jezik, zbog čega je izostala recepcija tog romana u međunarodnim književno-kritičarskim krugovima. Međutim, iako se o romanu nije pisalo u svjetskim medijima, ipak je preveden na bosanski i distribuiran na hrvatsko tržište što pokazuje da hrvatskim nakladnicima više nije trebala potvrda utjecajnih inozemnih medija i kritičara da objave turskog nobelovca. Ne nailazimo na podatke da je roman *Dževdet-beg i sinovi* u bilo kojem trenutku bio na ljestvicama najprodavanijih ili najčitanijih romana u Hrvatskoj. U knjižnicama grada Zagreba, Rijeke i Splita uvjerljivo je najmanje posuđivan Pamukov roman u zadnjih nekoliko godina, a u knjižari *Hoću knjigu* je u zadnjih šest godina (2017.-2023.) prodan u samo 75 primjeraka.

2.6. *Tiha kuća*

Tiha Kuća (*Sessiz Ev*), drugi je Pamukov roman objavljen 1983. godine u izdanju izdavačke kuće İletişim Yayınları. Iako prijevode na francuski (1988.) i talijanski (1993.) pronalazimo relativno rano, prvi prijevod tog romana na engleski došao je poprilično kasno, 2012. godine, 29 godina nakon objave knjige na turskome, što je zasigurno utjecalo na kasniju recepciju knjige u svijetu. Za njega je zaslužan Robert Finn i izdavačka kuća Knopf u New Yorku. Roman je s turskog jezika na hrvatski prevela Marta Andrić, a objavljen je u izdavačkoj kući Vuković & Runjić 2008. godine, čak četiri godine prije engleskoga prijevoda.⁹⁶ Roman

⁹⁵ „Cevdet Bey and His Sons.“ *The Modern Novel*

<https://www.themodernnovel.org/asia/other-asia/turkey/pamuk/cevdet/> (02.05.2023.)

⁹⁶ „Tiha Kuća“. *Najbolje knjige* <https://www.najboljeknjige.com/knjiga/tiha-kuca> (02.05.2023.)

je preveden i na finski, portugalski, nizozemski, švedski, španjolski, ruski, poljski, njemački i perzijski.

Tiha kuća, roman koji govori o posjetu dvojice braće i sestre njihovoj devedesetogodišnjoj baki pred nadolazeći vojni udar, priča je isprepletena temama kao što su povijest, politika, religija, društveni staleži i sjećanja. Tek nakon objave engleskoga prijevoda o tom se romanu počelo više pisati. Roman je u američkim medijima dobio mješovite kritike. Francine Prose za *The New York Times* piše da je knjiga prožeta velikim temama poput povijesti i religije, ali da teme ne vode prema većim zaključcima i poukama.⁹⁷ Mark Lawson, novinar *The Guardian*a Pamuku zamjera da kulturalne tenzije unutar države nije dovoljno detaljno objasnio, ali naglašava Pamukovu osviještenost za opisivanje političkih zbivanja. Lawson hvali ambicioznu strukturu romana, ali i kompleksnu metodu pripovijedanja u kojem je monolog likova često isprekidan dijalogom.⁹⁸ *Publishers Weekly* pak ističe da u pogledu političkih tema *Tiha kuća* „ne postiže bogatstvo i dubinu njegovih kasnijih romana.“⁹⁹ Emily Donaldson napisala je za *Toronto Star* da bi ljudima koji se tek upoznaju s djelima Orhana Pamuka „bilo najbolje da započnu s nekim drugim Pamukovim romanom.“¹⁰⁰

U hrvatskim medijima o *Tihoj kući* nije objavljeno mnogo prikaza i recenzija. Pronalazimo tek preporuku Dragana Juraka koji roman uvrštava u top 25 knjiga strane beletristike za 2008. godinu.¹⁰¹ Ipak, čini se da nedostatak kritičkih osvrtâ nije mnogo utjecao na recepciju tog romana među čitateljskom publikom. U drugom i u trećem kvartalu 2009. godine *Tiha kuća* se našla među najčitanijim naslovima u Knjižnicama grada Zagreba.¹⁰² Riječ je o još jednom romanu koji je prevela vrsna hrvatska turkologinja, a veliku je ulogu u recepciji odigralo i vrijeme njegova objavljivanja. Roman je objavljen dvije godine nakon što je Pamuk dobio Nobelovu nagradu za književnost i nakon što je interes hrvatske javnosti naglo porastao za njim i njegovim ranijim djelima. Valja još jednom istaknuti da su hrvatski izdavači objavili

⁹⁷ Prose, Francine. „Broken Homeland“. *The New York Times* 2012.

<https://www.nytimes.com/2012/10/21/books/review/silent-house-by-orhan-pamuk.html> (02.05.2023.)

⁹⁸ Lawson, Mark. „The Silent House by Orhan Pamuk – review“. *The Guardian*, 2012.

<https://www.theguardian.com/books/2012/oct/12/silent-house-orhan-pamuk-review> (02.05.2023.)

⁹⁹ *Publishers Weekly* <https://www.publishersweekly.com/978-0-307-70028-5> (02.05.2023.)

¹⁰⁰ Donaldson, Emily. „Silent House by Orhan Pamuk: Review“. *Toronto Star*, 2012.

<https://www.thestar.com/entertainment/books/2012/12/19/silent-house-by-orhan-pamuk-review.html>

(02.05.2023.)

¹⁰¹ Jurak, Dragan. „Top 25 knjiga strane beletristike“. *Jutarnji list*, 2008.

<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/top-25-knjiga-strane-beletristike-3993966> (02.05.2023.)

¹⁰² „Kvartal 03/09“

[https://www.gku-bcu.hr/hr/kvartal-](https://www.gku-bcu.hr/hr/kvartal-0309/316/?fbclid=IwAR0sgjWYppMnKRfLVeZZIILDsX2UcBhDXrFcvhgTg5CzXUL1_nwKmY1pAps)

[0309/316/?fbclid=IwAR0sgjWYppMnKRfLVeZZIILDsX2UcBhDXrFcvhgTg5CzXUL1_nwKmY1pAps](https://www.gku-bcu.hr/hr/kvartal-0309/316/?fbclid=IwAR0sgjWYppMnKRfLVeZZIILDsX2UcBhDXrFcvhgTg5CzXUL1_nwKmY1pAps)

(02.05.2023.)

prijevod *Tihe kuće* četiri godine prije nego što se ona pojavila na engleskom tržištu. To je dokaz da recepcija Pamuka u Hrvatskoj više nije ovisila o američkim medijima i kritikama, već da se Pamuk prevodio i predstavljao kao relevantan svjetski pisac i Nobelovac.

Iako je od objavljivanja hrvatskog prijevoda *Tihe kuće* prošlo 15 godina, za njom i dalje postoji interes. U Knjižnicama grada Zagreba roman je u zadnje dvije godine posuđivan 151 put, što ga čini osmim najpopularnijim Pamukovim djelom. U Rijeci je jedan od najčitanijih Pamukovih romana s 39 posudbe, što ga stavlja na treće mjesto najposuđivanijih Pamukovih romana u tom periodu.

2.7. Muzej nevinosti

Muzej nevinosti (*Masumiyet Müzesi*) objavljen je 29. kolovoza 2008. godine u izdavačkoj kući İletişim. To je prvi Pamukov roman objavljen nakon što je autor primio Nobelovu nagradu za književnost, zbog čega je i u zemlji i u svijetu dočekan s velikim zanimanjem. U Turskoj se roman odmah nakon objave našao na prvom mjestu liste bestselera.¹⁰³ Prijevodi na strane jezike uslijedili su već sljedeće godine, a zanimljivo je da je hrvatski prijevod pretekao engleski za čak nekoliko mjeseci. U Hrvatskoj se roman pojavio u lipnju 2009. godine u izdanju nakladničke kuće Vuković & Runjić, a za prijevod su zaslužni Ekrem Čaušević i Kerima Filan. Na engleski je roman prevela Maureen Freely, prevoditeljica nekoliko ranijih Pamukovih romana, a objavila ga je izdavačka kuća Knopf u listopadu 2009. Roman se našao u užem izboru za književnu nagradu časopisa *Independent* koju je Pamuk već bio primio za roman *Bijeli zamak* 1990. godine, što je utjecalo na izrazito pozitivnu recepciju romana u svijetu.

U američkim se medijima *Muzej nevinosti* susreo s podvojenim kritikama. Neki su od Nobelovca očekivali više, a nekima je *Muzej nevinosti* bio potvrda piščeva majstorstva. Marie Arana, novinarka *Washington Posta* u svom osvrtu na djelo tvrdi da sadrži „istinski ljudsku i humanu priču.“ Dodaje da je roman majstorski prevedena i očaravajuće ispričana romana koja Pamuka potvrđuje kao velikog romanopisca svoje generacije.¹⁰⁴ U *Independentu* se

¹⁰³ Arpa, Yasemin. „Masumiyet Müzesi'nin 2. baskısı yolda“. *NTV*, 2008. <https://web.archive.org/web/20080902045732/http://www.ntvmsnbc.com/news/457962.asp> (02.05.2023.)

¹⁰⁴ Arana, Marie. „The Museum of Innocence, by Orhan Pamuk“. *The Washington Post*, 2009. https://mariearana.net/category/more_work_from_marie_arana/journalism/washington-post-journalism-more_work_from_marie_arana/ (02.05.2023.)

navodi da *Muzej nevinosti* ima svoje čari, poglavito iz načina na koji se opisuje život i društvo u Turskoj, ali da je dosadan, zamoran i predugačak. Najveća zamjerka pripisuje se posljednjim stranicama djela u kojima se autor predstavlja kao pisac priče koji razbija „četvrti zid“, granicu između fikcionalnog svijeta u kojem roman egzistira te realnosti.¹⁰⁵

U hrvatskim medijima nailazimo na brojne izrazito pozitivne osvrte *Muzeja nevinosti*. Robert Perišić 2009. objavio je u *Globusu* recenziju u kojoj piše da je roman „kombinacija američkog („frenzenovskog“) društvenog romana i markezovske romantike dugog čekanja, koja funkcionira kako u doba kolere, tako i u doba turske modernizacije sedamdesetih. Perišić ističe da „iako se 576 stranica srednjeg formata može činiti previše za čitatelja koji može osjećati kao da preuzima ozbiljnu obavezu, kad se jednom otvori prva stranica, sve ostalo s romanom ide mnogo lakše.“ Zaključuje izjavom da iako Pamuk zna biti i blago kičast, *Muzej nevinosti* veliki je društveni roman s *europske periferije* (kurziv moj).¹⁰⁶ Perišićev komentar mogao bi se shvatiti kao prekretnica u percepciji Orhana Pamuka u Hrvatskoj. Naime, Pamuk je s *Bijelim zamkom*, svojim prvim romanom prevedenim na hrvatski jezik, u domaćim medijima najavljivan kao egzotična „zvijezda s Istoka“, a već nekoliko godina kasnije naziva ga se europskim piscem. Međutim, i dalje se ističe njegova „perifernost“, odnosno pripadanje rubnom europskom prostoru kojemu Turska dijelom i pripada u geopolitičkom smislu. Na zaokret u percepciji Pamuka od istočnjačkog do europskog pisca ulogu je, jednim dijelom, imalo i to što su 2005. počeli pristupni pregovori s Turskom, koja je iste godine kad i Hrvatska postala zemlja kandidatkinja za članstvo u EU.

Dragan Jurak je u svom osvrtu u *Jutarnjem listu* napisao da je *Muzej nevinosti* novi vrhunac jednog od najznačajnijih suvremenih pisaca, „koji poput literarnog Kolosa stoji na mjestu „dodira svjetova“, sekularnog Zapada i islamističkog Istoka.“¹⁰⁷ U oko upada autorova upotreba sintagmi koje inzistiraju na površnoj i binarističkoj podjeli svijeta na (islamistički) Istok i (sekularni) Zapad, iako Pamuk u svojim djelima podriva binarne podjele i ustraje na njihovom dijalogu. Pamuk je autor koji dolazi iz muslimanske zemlje, ali je izrazito sekularan. Nema veze s islamistima, a ni njegov ljubavni roman *Muzej nevinosti* nema veze s

¹⁰⁵ „Review: The Museum of innocence by Orhan Pamuk“. *Independent*, Ireland, 2010. <https://www.independent.ie/entertainment/books/review-the-museum-of-innocence-by-orhan-pamuk/26623470.html> (02.05.2023.)

¹⁰⁶ Perišić, Robert. „Kad avantura seksa u Turskoj postane ljubav“. *Globus*, 2009. https://www.jutarnji.hr/globus/robert-perisic-kad-avantura-seksa-u-turskoj-postane-ljubav-4091679?fbclid=IwAR0gL4p_-CMSt-p9PRSlDmDAGOYj1UijH9ED_NO5SfZThYnHAsTF6SiQO0 (02.05.2023.)

¹⁰⁷ Jurak, Dragan. „Hazardni predbračnog seksa u Turskoj 70-ih“. *Jutarnji.hr*, 2009. <https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/hazardni-predbracnog-seksa-u-turskoj-70-ih-2821856> (02.05.2023.)

islamizmom, zbog čega dodatno iznenađuje Jurakov neprimjeren komentar. Jurak je roman uvrstio na listu najbolje prevedenih knjiga u 2009. godini.¹⁰⁸

2009. godine, u organizaciji Hrvatsko-turskog društva Rijeka u prostoru riječke Sveučilišne knjižnice održano je predstavljanje romana *Muzej nevinosti*. Tadašnja predsjednica Hrvatsko-turskog društva, Esmā Halepović-Dečević, u svom je uvodnom govoru istaknula da je promocija potaknuta time što u hrvatskim medijima i javnosti do tada nije bilo mnogo govora o tom Pamukovom romanu. Na promociji su sudjelovali Ekrem Čaušević, jedan od prevoditelja *Muzeja nevinosti*, i Azra Abadžić Navaey, docentica na zagrebačkoj Katedri za turkologiju. U uvodnom izlaganju „Književni svjetovi Orhana Pamuka“ Azra Abadžić Navaey istaknula je da je Pamukov gotovo cjelokupan opus dostupan hrvatskim čitateljima. Naglasila je da je Pamuk naznačio prekretnicu u recepciji turske književnosti u regiji jer je prekinuo šutnju kad su u pitanju turska kultura i književnost. Također je istaknula i to da Pamukovi romani traže strpljivog i intelektualnog čitatelja i da pružaju mnogo kompleksniji i opsežniji prikaz Turske od u to vrijeme vrlo popularnih turskih televizijskih telenovela.¹⁰⁹

Damir Radić, filmski i književni kritičar, u svom prikazu *Muzej nevinosti* opisuje kao složen, slojevit i intrigantan roman koji Pamuku pruža priliku da osim o jednom patološkom karakteru i njegovom doživljaju ljubavi, socio-antropo-fenomenološki progovori i o Turskoj jednog vremena.¹¹⁰ Za središnjeg lika Kemala piše da je kombinacija protagonista *Američkog psihoa* i Werthera. Kemal „emocionalno združuje s racionalnim na način beskrajno zanesenog, uzbuđenog predatora koji međutim jednako tako beskrajno strpljivo čeka svoj plijen.“¹¹¹ Radić pažnju posvećuje ljubavnom aspektu romana i naglašava Kemalov ljubavni odnos sa ženama iz romana u kontekstu turske tradicije. Istražuje na koje je sve načine ljubav fetišizirana te u kakvom su odnosu erotika, poliamorija i turski društveni kontekst. Na kraju ističe kako je *Muzej nevinosti* satira, ali i groteska na temu ljubavne zanesenosti.

Zanimljivo je spomenuti da je Pamukov roman predložen za izbornu lektiru mladim čitateljima što je prvi slučaj da se neki turski pisac našao na lektirnom popisu u Hrvatskoj.

¹⁰⁸ Pogačnik, Jagna. „Izbor Jagne Pogačnik: Najbolji je roman Ivane Šojat Kuči“. *Jutarnji list*, 2010. <https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/izbor-jagne-pogacnik-najbolji-je-roman-ivane-sojat-kuci-2215791> (02.05.2023.)

¹⁰⁹ Cuculić, Kim. „U Rijeci predstavljen Pamukov roman *Muzej nevinosti*“. *Hrvatsko-tursko društvo – Rijeka*, 2009. https://www.htdr.hr/u-rijeci-predstavljen-pamukov-roman-muzej-nevinosti/?fbclid=IwAR0cqLEcd6zX8B5d_jUHw8-BUDk_fnk5hGhkcRZrIQss6eRKIjLwr_ns5fQ (02.05.2023.)

¹¹⁰ Radić, Damir. „Podrivanje fantazme.“ *15 dana* 54(2011.); str. 20-27. Str. 27.

¹¹¹ Isto, str. 27.

Marinko Lazzarich, izvanredni profesor na Učiteljskom fakultetu u Rijeci, u znanstvenom radu „Stvaralački pristup književnome djelu u sustavu problemske nastave“ služi se romanom *Muzej nevinosti* kako bi istražio mogućnost kombinacije izborne lektire i problemske nastave u svrhu povećavanja analitičke sposobnosti mladih čitatelja.¹¹²

Muzej nevinosti dočekan je s izrazito pozitivnim kritikama koje ističu Pamukov kontinuitet s modernističkim i postmodernističkim izričajem kojim na inovativan način govori o razlikama između Istoka i Zapada te o ulozi žena u turskoj kulturi.

Uz brojne pozitivne kritike, odličnoj recepciji ovoga romana svakako su išli u prilog priznanja i nagrade koje su mu dodijeljene. Na 15. Sajmu knjige u Istri 2009. godine romanu je uručena nagrada *Kiklop* u kategoriji najbolje knjige inozemnog autora godine, što je također utjecalo na dobru prodaju *Muzeja nevinosti* u Hrvatskoj.¹¹³ Neven Ušumović, pisac i knjižničar Gradske knjižnice u Umagu, pratio je top-liste čitanosti u zagrebačkim knjižnicama za 2009. godinu te, uzimajući u obzir medijsku prisutnost, broj recenzija i „kontroverznost“ sadržaja, *Muzej nevinosti* stavio na visoko osmo mjesto. Ušumović tvrdi da je *Muzej nevinosti* afirmirao Pamuka kao pisca svjetske književnosti te ga smatra „Kolosom hrvatskih knjižnica“.¹¹⁴ 2010. godine veće knjižnice izvan grada Zagreba (Split, Rijeka i Pula) preuzele su *softver* Knjižnica grada Zagreba te je u svrhu prikupljanja podataka o čitanosti pojedinih naslova u Hrvatskoj Neven Ušumović usporedio statistike iz kojih se vidi da je *Muzej nevinosti* i prema broju nabavljenih primjeraka bio na petom mjestu najčitanijih djela u 2010. godini. Iz toga zaključujemo da je *Muzej nevinosti* bio apsolutni hit među hrvatskom čitateljskom publikom pune dvije godine.

U travnju 2012. Orhan Pamuk je otvorio „Muzej nevinosti“, temeljen na muzeju koji je opisan u knjizi. Nalazi se u zgradi u četvrti Çukurcuma u Istanbulu. U njemu je izložena kolekcija koja dočarava svakodnevni život i kulturu Istanbula u periodu u kojem se odvija radnja romana. Muzej i roman osmišljeni su kao dva dijela jedne cjeline koja prikazuje opsesivnu romansu između muškarca i žene i koja pruža uvid u život obitelji višeg staleža u

¹¹² Lazzarich, Marinko. „Stvaralački pristup književnome djelu u sustavu problemske nastave.“ *Metodički obzori* 13, vol 6 (2011.). Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/clanak/106635> (31.05.2023.)

¹¹³ „Uručene knjižne nagrade Kiklop za 2009. godinu“. *ezadar.hr*, 2009. https://ezadar.net.hr/kultura/2484667/urucene-knjizne-nagrade-kiklop-za-2009-godinu/?fbclid=IwAR2_XIQ5BLp2NcZuyfH45zBsp84xgc6roZGyK31hx9HdSpkEinUTtIRYgbc (02.05.2023.)

¹¹⁴ „Najčitaniji naslovi 2009. godine“, 2010. <https://www.gku-bcu.hr/hr/najcitaniji-naslovi-2009-godine/350/?fbclid=IwAR3pms6D-5CagteYrvGc4g-mv5C0hfedZVFmvcEF4mvnzxHOHA0JxxZklmo> (02.05.2023.)

Istanbulu 1970-ih.¹¹⁵ Pamukov je muzej proglašen najboljim europskim muzejom 2014. godine na dodjeli nagrada *EMYA – European Museum of the Year Award* održanoj u Umjetničkom muzeju u Tallinnu. Pamuk je osobno primio nagradu koja se svake godine prenosi od pobjednika do pobjednika.¹¹⁶ Otvaranje Pamukovog muzeja popraćeno je i u hrvatskim medijima te su o njemu pisali *Nacional* i *Slobodna Dalmacija*.¹¹⁷

Interes za romanom postoji i nakon 14 godina. U kolovozu 2020. godine *Muzej nevinosti* bila je osma najprodavanija knjiga nakladničke kuće Vuković & Runjić u svim knjižarama u Hrvatskoj.¹¹⁸ U zadnje dvije godine u Knjižnicama grada Zagreba posuđivan je u 168 navrata. Kada se *Muzej nevinosti* usporedi s drugim Pamukovim romanima objavljenima prije više od deset godina, jedino su *Snijeg*, *Zovem se Crvena* i *Novi život* posuđivaniji od njega. U Rijeci je u zadnje tri godine zabilježeno 29 posudbi, što *Muzej nevinosti* čini sedmim najpopularnijim Pamukovim romanom u tom periodu (2020.-2023.). Također, kada se uzme u obzir broj prodanih primjeraka nakladnika Buybook i Vuković & Runjić, *Muzej nevinosti* nalazi se na šestom mjestu najprodavanijih Pamukovih knjiga u knjižari *Hoću knjigu* u zadnjih šest godina sa 138 primjeraka. Međutim, svi romani koju su prodavaniji od *Muzeja nevinosti* objavljeni su nakon njega uz izuzetak romana *Zovem se Crvena*.

2.8. Crna knjiga

Crna Knjiga (Kara Kitap) prvi je put objavljena 1990. godine u izdavačkoj kući Yapı Kredi Yayınları. Na engleski je roman 1994. godine prvi put prevela Güneli Gün, turska prevoditeljica i spisateljica. Njezin prijevod nije bio dobro prihvaćen, a i prodaja nije bila prema očekivanjima američkog nakladnika. Stoga je *Crnu knjigu* 2006. godine ponovno prevela Maureen Freely, američka novinarka i prevoditeljica koja je zaslužna i za prijevode drugih Pamukovih knjiga kao što su *Muzej nevinosti*, *Snijeg*, *Druge boje* i *Istanbul: grad*,

¹¹⁵ Yackle, Ayla Jean. „Nobel winner Orhan Pamuk opens novel museum in Istanbul“. *Al Arabiya News*, 2012. <https://web.archive.org/web/20120429035108/http://english.alarabiya.net/articles/2012/04/29/210931.html> (02.05.2023.)

¹¹⁶ „Orhan Pamuk/s Museum of Innocence wins prestigious museum award“. *Hurriyet Daily News*, 2014. <https://www.hurriyetdailynews.com/orhan-pamuk-s-museum-of-innocence-wins-prestigious-museum-award-66618> (02.05.2023.)

¹¹⁷ „Orhan Pamuk otvorio „Muzej nevinosti““. *Nacional*, 2012. <https://arhiva.nacional.hr/clanak/129058/orhan-pamuk-otvorio-muzej-nevinosti> (02.05.2023.)

¹¹⁸ Vuković & Runjić. „Top-liste.“ Preuzeto s: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02xXiEuHk4cMnjranxuihgSwuWzhvFnUnQCPNkhq1q7smLGMCLTaxrihuSVP1dECxrl&id=230743160388223 (03.09.2023.)

sjećanja. Karim Mattar je u svom istraživanju usporedio oba prijevoda, od strukture rečenica i poretka riječi do odnosa između različitih načina postranjivanja i podomaćivanja prijevoda. Zaključio je da je prijevod Maureen Freely mnogo uspješniji i da pruža elegantniji pristup materijalu.¹¹⁹ Čitateljima u Hrvatskoj roman je predstavila nakladnička kuća Vuković & Runjić 2010. godine, a ovaj put uz Ekrema Čauševića prijevod supotpisuju Dražen Babić i Jana Bušić, oboje u to vrijeme diplomanti Turkologije na zagrebačkom Filozofskom fakultetu.¹²⁰

Robert Houston, novinar *The New York Timesa*, napisao je u svom osvrtu iz 1995. da je radnja u romanu kompleksna i prezahtjevna te da autor stalnim kruženjem oko tema postigne efekt preuveličavanja. Na kraju navodi da je „brak metafizičkog i stvarnog u romanu ipak nesretan.“¹²¹ Nakon prijevoda Maureen Freely roman je u svijetu primio uglavnom pozitivne kritike. Johnatan Beckman, urednik *Literary Reviewa*, piše da je *Crna knjiga* „nevjerojatno razjarujuća, proganjajuća i maštovita priča.“¹²² *San Francisco Chronicle* tvrdi da je *Crna knjiga* „sjajan roman, slastan poput *rahat lokuma* za nepce našeg uma i istančan poput šara na *perzijskom sagu* (kurziv moj).“¹²³ Ovdje nailazimo na primjer banalizirajućeg i orijentalističkog diskursa kojem katkad pribjegavaju zapadni (američki) kritičari, ali i neki hrvatski kritičari kad pišu o Pamuku - često zbog nedostatka znanja o Orijentu.

U hrvatskim je medijima *Crna knjiga* dočeka s valom pozitivnih kritika. Kritičari su hvalili post-modernistički stil Pamukovog izražavanja koji krase i druga piščeva djela poput *Zovem se Crvena*, *Bijeli zamak* i *Tiha kuća*. Osim svojim stilom, Pamuk je vrlo brzo stekao naklonost domaćih kritičara i zbog načina na koji piše o društvu i kulturi koji su se do tada činili vrlo dalekim i stranim. Dragan Jurak napisao je 2010. godine osvrt na roman *Crna knjiga* za *Moderna vremena*. U osvrtu navodi da se roman, iako objavljen 1990. godine, u ranoj fazi Pamukovog stvaralaštva, ne čini kao djelo autora koji tek gradi svoj umjetnički stil. *Crnu knjigu* po svim elementima smatra posve dovršenim autorskim rukopisom. Navodi da se u romanu lako mogu prepoznati elementi njegovih drugih poznatih romana. Jurak tvrdi da je Pamuk spor u stilu i da se veliki dijelovi njegovog teksta čine kao pripovijedanje radi

¹¹⁹ Mattar, Karim. „Orhan Pamuk and the Limits of Translation: Foreignizing "The Black Book". *World Translation and Literature*, Spring 2014, Vol. 23, No. 1 (Spring 2014), str. 49.

¹²⁰ „Crna knjiga“. *Moderna vremena*
<https://mvinfo.hr/knjiga/6478/crna-knjiga> (02.05.2023.)

¹²¹ Houston, Robert. „The Black Book“. *The New York Times*, 1995.
<https://www.nytimes.com/1995/01/15/books/the-black-book.html> (02.05.2023.)

¹²² Beckman, Johnatan. „A different kind of detective“. *The Guardian*, 2006.
<https://www.theguardian.com/books/2006/aug/06/shopping.orhanpamuk> (02.05.2023.)

¹²³ „Crna knjiga“. *džepna.com* <https://džepna.com/product/crna-knjiga/> (02.05.2023.)

priповijedanja, ali da je i izvanredno inovativan u modernističkim i postmodernističkim motivima i konstrukciji romana.¹²⁴

Kritičarka Katarina Luketić u svom detaljnom i objektivnom osvrtu na roman napisala je da se u *Crnoj knjizi* „ogleda ono najbolje po čemu danas prepoznajemo Pamuka – spoj pripovjedačke vještine, autentična odnosa modernog i tradicionalnog, značenjskog bogatstva i intrigantnost teksta.“¹²⁵ Luketić navodi da kompleksna struktura i klupko značenja Pamukov roman ne čini teško prohodnim te da je djelo čak otvorenije i jednostavnije od *Zovem se Crvena*. Na kraju priznaje da se ponekad čini da Pamuk postaje zarobljenikom vlastite pripovjedačke genijalnosti, ali i da je, kao što je pojedina slikarska djela potrebno promatrati s određene udaljenosti, Pamukove romane važno pogledati iz daljine.¹²⁶ Može se zaključiti da su hrvatski kritičari puno pažljivije čitali tekst i čak ga bolje ocijenili od američkih kritičara. Nisu posezali za banalnim komentarima koji bi orijentalizirali autora, već su se fokusirali na djelo, sadržaj i literarne postupke.

Iako je riječ o vrlo zahtjevnom romanu s obiljem referenci na djela i imena iz orijentalnog književnog kruga, *Crna knjiga* stekla je vrlo dobru recepciju među hrvatskom čitateljskom publikom. U korist recepciji svakako je išla i kvaliteta prijevoda, koji su potpisali mladi turkolozi i prevoditelji pod mentorstvom nagrađivanog Pamukovog prevoditelja Ekrema Čauševića. Prijevod romana nominiran je za prestižnu nagradu *Kiklop* 2010. godine na Sajmu knjiga u Istri. Također, recepciji romana pridonijela je i pozitivna klima i zanimanje hrvatske javnosti za Pamuka nakon primanja Nobelove nagrade za književnost 2006. godine. Čitateljska publika bila je željna upoznati „Pamuka u stvaranju“, posebno djela nastala u ranijoj fazi njegova stvaralaštva. Pamukova su se djela mnogo pomnije čitala. Više ga se nije čitalo kao nepoznatog egzotičnog autora s Istoka, već kao Nobelovca i književnog autoriteta. Miljenko Jergović, književnik i novinar, poznat je kao veliki poklonik Pamuka i autor je više prikaza Pamukovih romana. Krajem 2009. u *Jutarnjem listu* napravio je svoj izbor najboljih domaćih i prevedenih naslova od 2000. do 2009. godine te je u popis knjiga desetljeća uvrstio čak četiri Pamukova naslova: *Crnu knjigu*, *Istanbul: grad, sjećanja*, *Zovem se Crvena* i

¹²⁴„Crna knjiga“. *Moderna vremena*.

<https://mvinfo.hr/clanak/orhan-pamuk-crna-knjiga> (02.05.2023.)

¹²⁵ Luketić, Katarina. „Istanbul – labirint priča“ *tportal.hr*, 2010.

<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/istanbul-labirint-prica-20101029/print> (02.05.2023.)

¹²⁶Luketić, Katarina. „Istanbul – labirint priča“ *tportal.hr*, 2010.

<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/istanbul-labirint-prica-20101029?fbclid=IwAR21GNFQ4H-0wGOn4D8IZTMDFi3gMeVjbXwGsA8W11HJIUpP5XEWep1sr9s> (02.05.2023.)

Snijeg.¹²⁷ Zahvaljujući brojnim pozitivnim prikazima romana u medijima, nominaciji za *Kiklopa* i zanimanju za Pamuka i Tursku u vrijeme objavljivanja romana, *Crna knjiga* našla se na domaćim top listama najprodavanijih romana u 2010. godini.¹²⁸

Potražnja za *Crnom knjigom* i dalje postoji što se može zaključiti iz podatka da je samo u knjižari *Hoću knjigu* roman prodan u 128 primjeraka od 2017. godine do danas. U zadnje dvije godine je među slabije posuđivanim Pamukovim romanima iz Knjižnica grada Zagreba. Posuđivan je u 128 navrata, što je 40 manje od *Muzeja nevinosti* koji je na hrvatsko tržište plasiran neposredno prije *Crne knjige*. Slabija potražnja u usporedbi s *Muzejom nevinosti* razumljiva je kada se uzme u obzir sadržaj i zahtjevnost romana. Slična je situacija bila i u Turskoj gdje je *Crna knjiga* bila među prodavanijim, ali i slabije čitanim romanima. Mnogi su tvrdili da ga nisu uspjeli dovršiti jer im je njegov sadržaj i stil bio prezahtjevan. Ista je sudbina pratila i sljedeći Pamukov roman, *Novi život*, koji je na hrvatski preveden dvije godine kasnije.

2.9. *Novi život*

Novi život (*Yeni Hayat*) objavljen je 1994. godine u izdavačkoj kući İletişim Yayınları. U vrijeme izlaska *Novi život* je postao do tada najbrže prodavan roman u povijesti Turske. Prodan je u 164 000 primjeraka samo u prvoj godini objavljivanja, a do 1997. broj je nadmašio 200 000.¹²⁹ Premda je u Turskoj stekao status bestselera, govorilo se da ga mnogi nisu uspjeli pročitati do kraja pa ga je pratio glas najprodavanijeg i najmanje čitanog Pamukovog romana. Na engleski ga je 1997. prevela Güneli Gün koja je prethodno prevela i *Crnu knjigu*. Za razliku od *Crne knjige*, prijevod *Novog života* jako je dobro prihvaćen te je primio nagradu Američkog udruženja književnih prevoditelja. Ipak, čini se da kvaliteta prijevoda nije igrala značajnu ulogu u njegovoj recepciji u anglofonoj sredini. Po objavljivanju na engleski jezik roman se susreo s izrazito negativnim kritikama i mnogi su ga proglasili nerazumljivim.¹³⁰ Gabriel

¹²⁷Jergović, Miljenko. „Najbolje knjige desetljeća prema izboru Miljenka Jergovića“. *Jutarnji.hr*, 2009. https://www.jutarnji.hr/vijesti/najbolje-knjige-desetljeća-prema-izboru-miljenka-jergovića-2880371?fbclid=IwAR0W6t3XrGh804_onbp3ALgU-ZNZwRTuAha9TReYvmLesCaMo9y3adRgppU (02.05.2023.)

¹²⁸Rašeta, Irena. „S vrhova lista bestselera“. *tportal.hr*, 2010. https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/s-vrhova-lista-bestselera-20100725?fbclid=IwAR3xitGFH_a1HIQJP02x8xLnBTkdkdST995YEaiyVHkGc03SwarEwfabIWE (02.05.2023.)

¹²⁹Eberstadt, Fernanda. „The Best Seller of Byzantium“. *The New York Times Magazine*, 1997. <https://www.nytimes.com/1997/05/04/magazine/the-best-seller-of-byzantium.html> (02.05.2023.)

¹³⁰Tosun, Ergül. „Orhan Pamuk'un 'Yeni Hayatı'“. *ensonhaber*, 2022. <https://www.ensonhaber.com/kitap/orhan-pamukun-yeni-hayati-2017-04-11> (02.05.2023.)

Josipovici je 1997. za *Independent* dao veoma negativnu recenziju *Novog života* navodeći da je roman „nečitljiv“, a da su reference na Danteov *Novi život* i *Devinske elegije* R.M. Rilkea „sramotne“.¹³¹ D. M. Thomas za *The New York Times* također je napisao negativnu recenziju govoreći da likovi nemaju dušu, da priča ne zaokuplja pažnju i da se roman čini nepotpunim.¹³²

U Hrvatskoj je roman objavljen 2012. godine u nakladničkoj kući Vuković & Runjić, a prijevod supotpisuju Dražen Babić i Jana Bušić. U hrvatskom tisku ne pronalazimo recenzije i prikaze *Novog života* pa se može zaključiti da je recepcija tog romana izostala među hrvatskim kritičarima. Riječ je o iznimno zahtjevnom romanu u kojem Pamuk istražuje enigme individualnog i nacionalnog identiteta. U *Novom životu* autor promišlja o religiji, patriotizmu i sekularizmu, a često se pojavljuju i egzistencijalistička pitanja. Roman pripada kategoriji magijskog realizma i metafikcije, ali vrlo često ne uspijeva izjednačiti te dvije komponente. Teško je pratiti tko je pripovjedač i čitatelj se nerijetko gubi u mnoštvu referenci na djela zapadnih i istočnih autora. Naracija je zbunjujuća i lako je razumjeti zašto mnogi čitatelji nisu uspjeli pročitati roman do kraja. Razlog slabije recepcije *Novog života* među hrvatskim čitateljima možemo pripisati i kvaliteti hrvatskog prijevoda. Za razliku od *Crne knjige*, čiji je prijevod supotpisao i Ekrem Čaušević, u prijevodu ovog romana izostalo je mentorstvo iskusnog turkologa i nagrađivanog prevoditelja. Roman je od 2017. godine u knjižari *Hoću knjigu* prodan u manje od 50 primjeraka, što ga čini jednim od najmanje prodanih Pamukovih romana u proteklih šest godina. Međutim, čini se da je interes za *Novi život* porastao u zadnjih nekoliko godina, što je vidljivo iz sljedećih podataka: u zadnje dvije godine (od 2021. do 2023.) u Knjižnicama grada Zagreba posuđivan je čak 175 puta, što ga čini petim najposuđivanijim Pamukovim romanom u tom razdoblju. U Splitu i Rijeci je također jedan od čitanijih Pamukovih romana. U Splitu je posuđivan u četrnaest navrata, a u Rijeci je u zadnje tri godine posuđivan 31 put.

¹³¹ Josipovici, Gabriel. „Book review: Comic turn on the road to nowhere“. *Independent*, 1997. <https://www.independent.co.uk/life-style/book-review-comic-turn-on-the-road-to-nowhere-1236522.html> (02.05.2023.)

¹³² Thomas, D.M. „Crash“. *The New York Times*, 1997. <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/97/04/06/reviews/970406.6thom.html> (02.05.2023.)

2.10. Čudno je u mojoj glavi

Čudno je u mojoj glavi (*Kafamda Bir Tuhaflık*) deveti je roman Orhana Pamuka objavljen 2014. godine u izdavačkoj kući Yapı Kredi Yayınları. Zanimljivo je napomenuti da je prijevod na srpski jezik iz 2015. godine bio prvi prijevod te Pamukove knjige u svijetu. Roman je prevela Mirjana Marinković, po narudžbi beogradske Geopoetike, stalnog Pamukovog izdavača u Srbiji. Ubrzo nakon srpskog prijevoda dolazi i bosanski prijevod Sabine Bakšić i Alene Čatović u nakladničkoj kući *Buybook*. Nešto kasnije iste godine izdavačka kuća Knopf objavila je engleski prijevod Ekina Oklapa u Sjedinjenim Američkim Državama, a Faber & Faber je objavio isti prijevod u Ujedinjenom Kraljevstvu. Prijevod romana na hrvatski jezik pojavio se krajem 2016. godine u izdanju Vuković & Runjić, a potpisuje ga turkolog i prevoditelj mlađe generacije Ivan Ivanović. Roman se 2017. godine našao na užem popisu za *International Dublin Literary Award*. Istu je nagradu Pamuk prethodno osvojio za svoju najveću uspješnicu *Zovem se Crvena* 2003. godine.

U svijetu je roman dočekan s izrazito pozitivnim recenzijama koje tvrde da je *Čudno je u mojoj glavi* jedno od najboljih Pamukovih djela. Elena Seymelinska je za *The Daily Telegraph* roman opisala kao „obiteljsku sagu koja u jednakoj mjeri oplakuje i Istanbul i njegovu generaciju posvojenih stanovnika.“¹³³ *Publishers Weekly* posebno izdvaja način na koji Pamuk piše o razvoju Istanbula u bučan, korumpiran i moderniziran grad.¹³⁴ *Kirkus Reviews* *Čudno je u mojoj glavi* smatra jednim od najboljih romana Orhana Pamuka te hvali način na koji autor „slavi živahnu tradicionalnu kulturu grada i oplakuje njen zalazak.“¹³⁵ Iako je roman pozamašan i broji 527 stranica, Pamuk se u njemu vraća temama kojima je najviše privukao svoje čitatelje. Riječ je o modernom epu koji pripovijeda o ljubavi, Istanbulu i životu došljaka koji su u proteklih pedeset godina promijenili njegovo lice. Prevoditelj na hrvatski, Ivan Ivanović, vrlo je uspješno dočarao ugođaj romana i tečnim ga stilom približio domaćim čitateljima.

¹³³ Seymenliyska, Elena. „A Strangeness in My Mind by Orhan Pamuk, review: „An elegy to Istanbul“. *The Telegraph*, 2015.
<https://www.telegraph.co.uk/books/what-to-read/a-strangeness-in-my-mind-by-orhan-pamuk-review2/> (02.05.2023.)

¹³⁴ „A Strangeness in My Mind“. *Publishers Weekly*, 2015.
<https://www.publishersweekly.com/978-0-307-70029-2> (02.05.2023.)

¹³⁵ „A Strangeness in My Mind“ *Kirkus Reviews*, 2015.
<https://www.kirkusreviews.com/book-reviews/orhan-pamuk/a-strangeness-in-my-mind/> (02.05.2023.)

Čudno je u mojoj glavi i među hrvatskim je čitateljima naišao na velik uspjeh. Godine 2017. roman je osvojio nagradu *Libar za vajak* te je proglašen prvom knjigom po izboru sajamske publike na 23. Sajmu knjiga u Istri.¹³⁶ Nagrada *Libar za vajak* nakladniku je, osim skulpture Mauricija Ferlina, donijela i novčani iznos od petnaest tisuća kuna, a autor kao nagradu dobiva skulpturu i novčani iznos od pet tisuća kuna te boravak u prvoj pulskoj rezidenciji u trajanju od petnaest dana. U ime nakladnika Vuković & Runjić, priznanje je preuzeo prevoditelj Ivan Ivanović.

Miljenko Jergović u svom je osvrtu napisao da je *Čudno je u mojoj glavi* „nesumnjivi vrhunac pripovjedne umjetnosti Orhana Pamuka“ i da je to njegov „najbolji i najveći roman.“¹³⁷ Jergović hvali autorov način pripovijedanja za koji smatra da je savršen spoj tradicionalnog, linearnog pripovijedanja s izmjenjivanjem pripovjedačkih perspektiva. Iznosi da autor virtuožno izmjenjuje različite glasove i perspektive, ali da pritom ne otežava čitanje priče. Dodaje da je Pamuk ovom knjigom udario u srce turskog religijskog i nacionalnog ponosa i žali što ovu knjigu može „samo jednom pročitati prvi put.“

Povećanom zanimanju za autora i roman u Hrvatskoj doprinijela je i činjenica da je nakon objave *Čudno je u mojoj glavi*, u kojoj Pamuk progovara i o položaju žena u Turskoj, pisac u turskim medijima optužen za antiturcizam i priklanjanje internacionalnom lobiju književnika koji je plaćen za slanje prozapadnjačkih poruka.¹³⁸ O tom se događaju mnogo pisalo i u hrvatskim medijima, što je svakako išlo u prilog promociji Pamukovog romana.

Čudno je u mojoj glavi imao je vrlo dobru prodavanost na hrvatskom tržištu: bio je najprodavaniji naslov nakladničke kuće Vuković & Runjić na sajmu knjiga Interliber 2016. godine.¹³⁹ Božidar Alajbegović roman naziva „remek-djelom“ i navodi kao jedan od pet

¹³⁶Sa(n)jam knjige u Istri – Libar za vajak Vrijedan dio kućne biblioteke, prema izboru publike pulskog sajma, dolazi iz naklade Vuković & Runjić“. *Jutarnji.hr*, 2017.
<https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/libar-za-vajak-vrijedan-dio-kucne-biblioteke-prema-izboru-publike-pulskog-sajma-dolazi-iz-naklade-vukovic-runjic-6833829?fbclid=IwAR3UvUIBOvOsyw1-63YX119ZI9QEuk5rWtYUSILqspmvV31RPKPNGOCrf8Y> (02.05.2023.)

¹³⁷Jergović, Miljenko. „Najbolji i najveći Pamukov roman“. *Jutarnji.hr*, 2015.
<https://www.jutarnji.hr/vijesti/clanak1388255.html-284554?fbclid=IwAR2MRWPlfG3p3LMTf9VoWAcLIVpuJ4RTcQWnRSLLLAyA0SDiYFVmi8bv1sg> (02.05.2023.)

¹³⁸Đudić, Inga. „Orhan Pamuk i Elif Shafak optuženi za antiturcizam“. *ziher.hr*, 2014.
<https://www.ziher.hr/orhan-pamuk-i-elif-shafak-optuzeni-za-antiturcizam/?fbclid=IwAR3HMxmz6MEs3sNoL6hsotfRBRmsnMQoJ5CD4f42JpcH-10FxQBOaw7qQoo> (02.05.2023.)

¹³⁹Ožegović, Nina; Pavliša, Mija. „Evo koje knjige su najpopularnije i koje ste najviše kupovali“. *tportal.hr*, 2016.

najkvalitetnijih djela prijevodne proze u 2016. godini.¹⁴⁰ Roman je bio rado čitan diljem Hrvatske te se tako našao na desetom mjestu najposuđivanijih knjiga tijekom 2016. godine u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek.¹⁴¹ Orhan Pamuk bio je i jedan od najčitanijih autora u knjižnici „Marko Marulić“ u Splitu 2016. godine.¹⁴² U ožujku 2018. godine nalazio se na desetom mjestu najprodavanijih naslova u hrvatskim knjižarama.¹⁴³

Interes za knjigom i dalje postoji o čemu govori podatak da je u Knjižnicama grada Zagreba u zadnje dvije godine posuđivana čak 318 puta, što je čini trećom najpopularnijom Pamukovom knjigom u tom periodu. Također, kada se zbroji broj prodanih primjeraka nakladničke kuće Vuković & Runjić i nakladničke kuće Buybook u knjižari *Hoću knjigu*, vidi se da je *Čudno je u mojoj glavi* drugi najprodavaniji Pamukov roman u zadnjih šest godina (2017.-2023.) s 230 prodanih primjerka.

2.11. Crvenokosa

Crvenokosa (Kırmızı Saçlı Kadın) je deseti po redu roman Orhana Pamuka, a objavljen je 2016. godine u izdanju Yapı Kredi Yayınları. Za prijevod na hrvatski ponovno je zaslužan turkolog Ivan Ivanović, a objavila ga je 2017. nakladnička kuća Vuković & Runjić.

Crvenokosa je roman u kojem Pamuk ponovno suprotstavlja temeljne mitove Zapada i Istoka i progovara o važnim temama kao što su odnos očeva i sinova, autoritarnost i individualnost te ponajviše čovjekova sloboda. U svjetskim se medijima roman susreo s većinom negativnim recenzijama. Kritičari se slažu da je *Crvenokosa* „manje djelo velikog

<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/evo-koje-knjige-su-najpopularnije-i-koje-ste-najvise-kupovali-20161118?fbclid=IwAR3c4CwqznoPf9ALa-yAMrtZzGDJsyM4k1rLl7CtHD4NPJ3jVhTyKZVRVbQ> (02.05.2023.)

¹⁴⁰ Alajbegović, Božidar. „Pet najkvalitetnijih djela prijevodne proze u 2016.“ *Moderna vremena*, 20.01.2023. <https://mvinfo.hr/clanak/pet-najkvalitetnijih-djela-prijevodne-proze-u-2016?fbclid=IwAR2zO2UttwLKscMml66SIzh5ukUawvV9hidx4SWdgMJW0cmkMRC4vjXJthw> (03.09.2023.)

¹⁴¹ Vekić, Narcisa. „Osječani najviše čitaju o nasilju, licemjerju, ljubavi i prijateljstvu.“ *Glas Slavonije*, 2017. http://www.glas-slavonije.hr/322534/3/Osjecani-najvise-citaju-o-nasilju-licemjerju-ljubavi-i-prijateljstvu?fbclid=IwAR0MfyaXX8Hly8Kpy5f0fyPq_YrQcUIm05DlvGwsBANrattbN5uO95p3kx8 (02.05.2023.)

¹⁴² Leksur-Staničić, Jasenka. „Splicani su uvijek posebna sorta: evo koje su knjige i pisce najviše čitali u protekloj godini.“ *Slobodna Dalmacija*, 2017. <https://slobodnadalmacija.hr/kultura/splicani-su-uvik-posebna-sorta-evo-koje-su-knjige-i-pisce-najvise-citali-u-protekloj-godini%20462595> (02.05.2023.)

¹⁴³ Vuković&Runjić. „Top-lista najprodavanijih naslova – Ožujak 2018.“. Preuzeto s: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02hg9sPgH8YMzsKs3L2YaFUR1Hm1yZjKCMLcNyfZ38XH3gfeMqpszivBugvJekMcFtl&id=230743160388223 (03.09.2023.)

autora“ koje ne odiše istim žarom kao njegovi prijašnji romani.¹⁴⁴ U recenziji za *World Literature Today* piše da su u *Crvenokosoj* Pamukova nestašnost i zaigranost skoro nepostojeći i da autorovo pripovijedanje i stil pisanja nisu na razini njegovih uspješnica.¹⁴⁵ Geraldine Brooks, novinarka *The New York Timesa*, tvrdi da se u jednom trenu priča počimje urušavati nakon čega roman postaje „ništa više od nezgrapne melodrame protkane sve većom nevjerovatnošću.“¹⁴⁶ Jedan od razloga slabije recepcije ovog romana u anglofonoj sredini svakako je i lošija kvaliteta prijevoda. William Girdi za *The Washington Post* tvrdi da je engleski prijevod *Crvenokose* „najgori prijevod koji je Pamuk ikada pretrpio.“¹⁴⁷ Na primjeru *Crvenokose* jasno se vidi koliko su kvalitetni prijevodi važni i koliko utječu na njihovu prodavanost i čitanost. Za razliku od Pamukovih prvijenaca za koje su zaslužni izvrsni prevoditelji (Victoria Holbrook, Erdağ Göknar i drugi), kasnije pronalazimo romane za koje su kritičari tvrdili da su neadekvatno prevedeni, što je uvelike utjecalo na njihovu prodavanost i čitanost.

U hrvatskim je medijima dugo najavljivan dolazak ovog Pamukovog romana. Karmela Devčić je u *Jutarnjem listu* napisala detaljan vodič za Interliber 2017. u kojem je najavila *Crvenokosu*, dok ju je Tanja Tolić uvrstila među najbolje knjige sajma te godine.¹⁴⁸ O novom Pamukovom romanu govorilo se i na hrvatskoj televiziji pa je tako njegov dolazak najavljen i u vrlo popularnoj emisiji HRT-a *Dobro jutro, Hrvatska*. U tiskanim medijima i na internetskim portalima također pronalazimo brojne pozitivne kritike. Petra Miočić je u najprodavanijem hrvatskom političko-društvenom tjedniku *Express* proglasila *Crvenokosu* knjigom mjeseca.¹⁴⁹ Dala je i detaljan osvrt na roman u kojem tvrdi da je svaki novi Pamukov roman „prozni spektakl koji istodobno postane bestseller.“ Iliana Cenov za *Journal.hr* piše da je *Crvenokosa*,

¹⁴⁴ Schaub, Michael. „The Red-Haired Woman is A Minor Work From A Major Author“. *npr*, 2017. <https://www.npr.org/2017/08/24/543933326/the-red-haired-woman-is-a-minor-work-from-a-major-author> (02.05.2023.)

¹⁴⁵ Vanwesenbeeck, Iclal. „The Red-Haired Woman by Orhan Pamuk“. *World Literature Today*, 2017. <https://www.worldliteraturetoday.org/2017/september/red-haired-woman-orhan-pamuk> (02.05.2023.)

¹⁴⁶ Brooks, Geraldine. „In Orhan Pamuk's New Novel, A Youthful Obsession Yields a Haunted Life“. *The New York Times*, 2017. <https://www.nytimes.com/2017/10/16/books/review/red-haired-woman-orhan-pamuk.html> (02.05.2023.)

¹⁴⁷ Girdi, William. „The Red-Haired Woman: The worst translation Orhan Pamuk has ever suffered“. *The Washington Post*, 2017. https://www.washingtonpost.com/entertainment/books/the-red-haired-woman-the-worst-translation-orhan-pamuk-has-ever-suffered/2017/08/21/34b87452-8385-11e7-b359-15a3617c767b_story.html (02.05.2023.)

¹⁴⁸ Devčić, Karmela. „Detaljan vodič za Interliber 2017.“ *Jutarnji list*, 26. listopada 2017. <https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/detaljan-vodic-za-interliber-2017-koje-su-sve-novitete-pripremili-hrvatski-izdavaci-za-najveci-sajam-knjiga-u-ze-mlji-6683298> (03.09.2023.)

¹⁴⁹ Miočić, Petra. „Knjiga mjeseca.“ preuzeto s: <https://www.facebook.com/procitajto/posts/pfbid074ytrqGKdRuxQzbbiaWrbP6TUNWvBTdMdoY5ccPCfbjoHYMxchaD58V2a26f9pCDI> (03.09.2023.)

premda ne na razini *Muzeja nevinosti* ili *Zovem se Crvena*, svejedno roman koji će zadovoljiti Pamukove vjerne čitatelje i da je nezaobilazan.¹⁵⁰ *Crvenokosa* se nekoliko mjeseci zadržala pri vrhu top-lista najprodavanijih romana u Hrvatskoj, no nije ponovila uspjeh najvećih Pamukovih hitova. U prosincu 2017. godine nalazila se na visokom drugom mjestu, da bi već u veljači 2018. pala na deseto mjesto.¹⁵¹ Diljem hrvatskih knjižnica bila je mjesecima među najčitanijim romanima. Danas je *Crvenokosa* rasprodana u svim većim online knjižarama u Hrvatskoj. Potražnja za tim Pamukovim romanom u zadnje dvije godine i dalje je vrlo visoka. *Crvenokosa* je od 2021. do 2023. posuđivana u 254 navrata iz Knjižnica grada Zagreba, što je čini drugim najposuđivanijim Pamukovim romanom. Jedini čitaniji roman u tom razdoblju je *Zovem se Crvena*. Također, sa 118 prodanih primjeraka nalazi se na petom mjestu najprodavanijih Pamukovih romana u knjižari *Hoću knjigu* u proteklih šest godina. Možemo zaključiti da je Pamuk i dalje jedan od najtraženijih stranih autora u Hrvatskoj čiji se romani kupuju i posuđuju u velikim brojevima, što potvrđuje i recepcija njegovog najnovijeg romana *Noći kuge*.

2.12. *Noći kuge*

Noći kuge (*Veba Geceleri*), jedanaesti je i trenutno zadnji roman Orhana Pamuka. Objavljen je 23. ožujka 2021. godine u nakladničkoj kući Yapı Kredi Yayınları. U prosincu 2021. objavljen je na srpskom jeziku u izdavačkoj kući Geopoetika i u prijevodu Mirjane Marinković kao prvo prevedeno izdanje u svijetu.¹⁵² Nakon srpskog i bosanskog (Buybook), objavljeno je i hrvatsko izdanje (Vuković & Runjić) 2022. godine, a za prijevod je ponovno zaslužan, nakon višegodišnje stanke u prevođenju Pamukovih romana, turkolog i prevoditelj Ekrem Čaušević.

Noći kuge roman je koji se bavi velikim temama poput nacionalizma i stvaranja nacije, etničkim i religijskim sukobima, padu carstva i političkim posljedicama pandemije. U svijetu je dočekan s izrazito pozitivnim recenzijama koje su isticale relevantnost tema kojima se bavi.

¹⁵⁰ Cenov, Ilina. „O Pamukovom novom romanu *Crvenokosa*“. *journal.hr*, 2018.

<https://www.journal.hr/kultura/knjige/ilina-cenov-o-pamukovom-novom-romanu-crvenokosa/> (02.05.2023.)

¹⁵¹ Vuković&Runjić. „Top-lista najprodavanijih naslova.“ Preuzeto s:

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0o62P3NH879Rgs5E6jyBzD2UxBac3EWjvWjiB1rzMjHEC1Q3fibDhphAWVKUrBPpml&id=230743160388223 (03.09.2023.)

¹⁵² Orhan Pamuk se obratio čitaocima u Srbiji: Neki tvrde da sam znao da će se pojaviti korona“. *telegraf.rs*, 2021. https://www.telegraf.rs/amp/pop-i-kultura/knjige-stripovi/3432917-orhan-pamuk-noci-kuge-nova-knjiga?fbclid=IwAR0MfyaXX8Hly8Kpy5f0fyPq_YrQcUIm05DlvgwsBANNratbN5uO95p3kx8 (02.05.2023.)

Lucy Hughes-Hallett napisala je za *The Guardian* da se autor u svom novom romanu na zaigran način bavi velikim temama te dodaje da je roman, iako malo repetitivan, jedna od najzanimljivijih knjiga koje je pročitala u 2022. godini.¹⁵³ David Gates je u svom pozitivnom osvrtu za *The New York Times* napisao da je roman tipično djelo ovog velikog autora i da je ispunjeno spisateljskim trikovima.¹⁵⁴

Noći kuge prvi je Pamukov roman koji je objavljen nakon što je autor trebao ponovno doći u Hrvatsku i gostovati na Sajmu knjiga u Puli kako bi predstavio hrvatsko izdanje svoje knjige *Istanbul na fotografijama, grad, sjećanja*.¹⁵⁵ Njegov dolazak bio je dugo najavljivan, ali ga je nažalost morao otkazati zbog obiteljskih problema. Usprkos tomu, veliko iščekivanje hrvatskih medija i čitatelja pokazalo je da interes za Pamukovim djelima i dalje itekako postoji, o čemu svjedoče podaci o prodaji i posuđivanosti najnovije Pamukove knjige.

Književni magazin *BestBook* i nakladnička kuća Fraktura izabrali su roman *Noći kuge* za knjigu mjeseca u veljači 2022. godine. Iako se hrvatski prijevod romana pojavio u studenom 2022. godine, roman su 4. veljače 2022. predstavili Azra Abadžić Navaey, Emirat Asipi i Miljenko Jergović.¹⁵⁶

O romanu se mnogo pisalo u Hrvatskoj i regiji. Tomu su pripomogle i optužbe podignute protiv Pamuka za vrijeđanje Turske i ismijavanje turske zastave netom nakon objave romana *Noći kuge*. Slučaj je prvobitno odbačen u travnju 2021. godine, ali je nakon žalbe tužitelja ponovno otvoren.¹⁵⁷ Pamuk je opovrgnuo tužbe izjavivši da u romanu nema

¹⁵³Hughes-Hallett, Lucy. „Nights of Plague by Orhan Pamuk review – a playful approach to big themes“. *The Guardian*, 2022.

<https://www.theguardian.com/books/2022/sep/21/nights-of-plague-by-orhan-pamuk-review-a-playful-approach-to-big-themes> (02.05.2023.)

¹⁵⁴Gates, David. „A Nobel's New Novel, Rife With Pestilence and Writerly Tricks“. *The New York Times*, 2022. <https://www.nytimes.com/2022/09/30/books/review/nights-of-plague-orhan-pamuk.html> (02.05.2023.)

¹⁵⁵Devčić, Karmela. „Orhan Pamuk koji predstavlja kultnu knjigu o Istanbulu zvijezda je sajma“. *Jutarnji.hr*, 2019.

<https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/orhan-pamuk-ko-ji-predstavlja-kultnu-knjigu-o-istanbulu-zvijezda-je-sajma-9699781?fbclid=IwAR2CuGwDZe4PrJtDPDIxVAsu7iqwwiQDMxxDzATv86c8O4JqDqjPBmOmUlo> (02.05.2023.)

¹⁵⁶„BestBook & Fraktura knjiga mjeseca: *Noći kuge* Orhana Pamuka“. *magazin fraktura.hr*, 2022.

<https://magazin.fraktura.hr/hr/dogadaji/bestbook-fraktura-knjiga-mjeseca-noci-kuge-orhana-pamuka?fbclid=IwAR34y-O9qmh-Wsm37id03GOn7I2TQmlb86pkTH43zw5v9XAOs-LZUwkvVQ4> (02.05.2023.)

¹⁵⁷Nobelovac Orhan Pamuk ponovo optužen za vrijeđanje turčinstva“. *avaz.ba*, 2021.

https://avaz.ba/globus/svijet/697108/nobelovac-orhan-pamuk-ponovno-optuzen-za-vrijeđanje-turcinstva?fbclid=IwAR2bX4B492fOHA3_YYyne1tY7a2tIHcI_zDLlvJzap24BAxgCZ-g1mthk (02.05.2023.)

nepoštivanja herojskih osnivača nacionalne države i da je roman napisan s poštovanjem i divljenjem prema vođama turske nacije.

Miljenko Jergović, inače veliki poklonik Pamukovih romana, napisao je 20. veljače 2022. – gotovo osam mjeseci prije nego što je objavljen hrvatski prijevod romana u nas - osvrt o ovoj knjizi koja je izazvala bijes u Turskoj.¹⁵⁸ *Noći kuge*, po njegovom mišljenju, nije samo najbolja Pamukova knjiga, već jedna od važnijih prozaičkih knjiga koje je u zadnje vrijeme pročitao. Naglašava da je to jedan od rijetkih romana napisanih u zadnje vrijeme koji se izravno tiče svijeta u kojem živimo i koji uz to preoblikuje našu stvarnost. Piše da je roman iznimno važno pročitati odmah zato što „se na čudesan način romaneskno vrijeme i romaneskna pripovijest isprepliću s pripoviješću kalendarskog i povijesnog vremena.“ Zanimljivo je napomenuti kako je Jergović ovu kritiku napisao na temelju srpskog prijevoda i time već stvorio pozitivnu klimu oko novog Pamukovog romana koji se s nestrpljenjem iščekivao među hrvatskom čitateljskom publikom. Međutim, moguće je i da je Jergović dijelom i naštetio izdavaču Vuković & Runjić jer su neki posegnuli za srpskim i bosanskim prijevodom prije nego što je Čaušević uspio dovršiti hrvatski prijevod. Roman je objavljen neposredno prije Interlibera, što je utjecalo na iznimno dobru prodavanost u prvim mjesecima.

Tanja Tolić roman uvrštava među najbolje u ponudi na sajmu knjiga Interliber 2022. godine i daje preporuku za kupnju.¹⁵⁹ Roman se u ožujku 2023. godine nalazio na visokom drugom mjestu najprodavanijih romana u Hrvatskoj, ali je svibnju iste godine pao na 12. mjesto.¹⁶⁰

Recepcija romana *Noći kuge* u Hrvatskoj bila je vrlo uspješna. Jedan od razloga tomu svakako je i izvrsna kvaliteta prijevoda. Drugi razlog uspješnosti romana leži u aktualnosti teme kojom se bavi. Kritičari u svijetu i u Hrvatskoj redovito su povlačili paralele između radnje na fiktivnom otoku Minger i pojave pandemije koronavirusa u stvarnom svijetu. Roman se bavi temama kao što su epidemija, borba protiv provođenja epidemioloških mjera,

¹⁵⁸Jergović, Miljenko. „Knjiga Orhana Pamuka koja je izazvala bijes u Turskoj“. *Express 24 sata*, 2022. <https://express.24sata.hr/kultura/knjiga-orhana-pamuka-koja-je-izazvala-bijes-u-turskoj-25618?fbclid=IwAR00YBGmdJb1a5hoDSTrX5bOPwe6ZTap-Npy8-XIRznUngMoem6scwOCYL0> (02.05.2023.)

¹⁵⁹Tolić, Tanja. „Vodič kroz Interliber 2022. Odabrali smo za vas više od 250 najboljih knjiga“. *Najbolje knjige*, 2022. <https://www.najboljeknjige.com/vijesti/vodic-kroz-interliber-2022-odabrali-s-mo-za-vas-vise-od-250-najboljih-knjiga?fbclid=IwAR1buh-i8D0EVYHgXHbapUK2N7Rp2zWjdyQlwd2VYRmo10-EUyppwmn8IsS0> (02.05.2023.)

¹⁶⁰„Top lista knjiga prema podacima o prodaji u knjižarama“. *toplistaknjiga.hr* <https://toplistaknjiga.hr/top-lista/434/12-2022-top-50-knjizevnost/> (02.05.2023.)

autoritarizam, odnos države i pojedinca i borba za preživljavanje, što je zasigurno imalo utjecaja na njegovu prodavanost i čitanost. U Knjižnicama grada Zagreba i u Gradskoj knjižnici Rijeka *Noći kuge* trenutno je najpopularnija Pamukova knjiga te je u svibnju 2023. posuđivana pedeset puta (Zagreb) i sedam puta (Rijeka). Kada se uzmu u obzir verzije nakladničke kuće Buybook i Vuković & Runjić, *Noći Kuge* najprodavaniji je Pamukov roman u Hrvatskoj u zadnje dvije godine s 221 prodanim primjerkom.

3. ZAKLJUČAK

Hrvatskoj čitateljskoj publici Orhan Pamuk se prvi put predstavio 2001. godine s romanom *Bijeli zamak* u izdanju nakladničke kuće Vuković & Runjić, dugogodišnjeg i jedinog Pamukovog suradnika u Hrvatskoj. U to se vrijeme u Hrvatskoj nije znalo gotovo ništa o turskoj književnosti i Pamuk je bio prvi moderni turski romanopisac preveden na hrvatski jezik. U narednih dvadeset godina na hrvatski su prevedena sva njegova fikcionalna djela, a Pamuk je postao jedan od najčitanijih, najprodavanijih i najcjenjenijih stranih pisaca u Hrvatskoj. Sve Pamukove romane u Hrvatskoj objavila je nakladnička kuća Vuković & Runjić, i svi njegovi romani, uz iznimku prvoga (*Bijeli zamak*), prevedeni su s turskog izvornika. Najveće zasluge za izvrsne prijevode pripadaju uglednome turkologu i vrsnom prevoditelju Ekremu Čauševiću, koji je preveo ukupno pet Pamukovih romana (*Zovem se Crvena, Istanbul: grad, sjećanja, Muzej nevinosti, Crna knjiga i Noći kuge*), kao i turkologinji i prevoditeljici Marti Andrić, koja je prevela ukupno tri Pamukova romana (*Zovem se Crvena, Snijeg i Tiha kuća*). Osim njih, Pamuka su na hrvatski prevodili Ivan Ivanović (*Čudno je u mojoj glavi i Crvenokosa*), Dražen Babić i Jana Bušić (u suautorstvu potpisuju prijevode romana *Crna knjiga i Novi život*) i Kerima Filan (*Muzej nevinosti*).

Najveći uspjeh u Hrvatskoj Pamuk je postigao romanom *Zovem se Crvena* 2004. godine. Riječ je o jednom od najprodavanijih i najčitanijih hrvatskih prijevoda prošlog i pretprošlog desetljeća, što je vidljivo iz podatka da je u Hrvatskoj od 2004. do 2014. godine prodano oko 15 000 primjeraka tog romana. *Crvena* je i dalje najpopularniji Pamukov roman u Hrvatskoj: u protekle dvije godine najposuđivaniji je Pamukov roman u Knjižnicama grada Zagreba s 394 posudbe. Također je i najprodavanija Pamukova knjiga u knjižari *Hoću knjigu* u proteklih šest godina s 289 prodanih primjeraka.

Nakon što je Pamuku dodijeljena Nobelova nagrada za književnost 2006. godine, interes za njim i njegovim radom naglo je porastao. Svojim sljedećim romanom pod nazivom *Snijeg* nastavlja graditi književni ugled u Hrvatskoj te se o njemu najviše pisalo u domaćim medijima. Politička strana romana zainteresirala je mnoge čitatelje koje je početkom 21. stoljeća sve više zanimalo što se događalo u Turskoj. Brojne pozitivne recenzije i prikazi u medijima utjecali su na uspješnu recepciju *Snijega* u Hrvatskoj koji je ubrzo nakon objave postao jedan od najposuđivanijih romana u Zagrebu. Visoku čitanost zadržao je tijekom narednih nekoliko godina. Četrnaest godina nakon prve objave *Snijeg* je ponovno tiskan, što pokazuje da je potražnja za njim i dalje vrlo velika. To se može potvrditi i podatkom da je

Snijeg još uvijek među najposuđivanijim Pamukovim djelima u Knjižnicama grada Zagreba, gdje se nalazi na visokom četvrtom mjestu u zadnje dvije godine s 225 posudbe. Može se stoga zaključiti da je recepcija romana *Snijeg* druga najbolja koju je Pamuk doživio u Hrvatskoj.

Nakon romana *Zovem se Crvena* i *Snijeg*, a posebno nakon što je Pamuku dodijeljena Nobelova nagrada za književnost, porastao je interes za Pamukovim ranijim djelima. Hrvatski čitatelji bili su željni upoznati Pamuka „u stvaranju“ te se počinju prevoditi njegovi romani objavljeni u 80-im i 90-im godinama 20. stoljeća. Među njima se posebno izdvajaju *Tiha kuća* (2008.) i *Crna knjiga* (2010.) koji su se nakon objave neko vrijeme našli među traženijima u Hrvatskoj. Međutim, neki Pamukovi romani iz ranije faze, kao što su *Dževdet-beg i sinovi*, *Novi život* i *Bijeli zamak*, nisu našli na veliko zanimanje kritičara i čitatelja. Narednih godina u Hrvatskoj izlaze najnoviji Pamukovi naslovi koji su svi od reda dočekivani s velikim zanimanjem postavši bestselerima. Riječ je o romanima *Čudno je u mojoj glavi* (2016.), *Crvenokosa* (2017.) i *Noći kuge* (2022.) koji se u proteklih nekoliko godina nalaze pri vrhu najprodavanijih knjiga u hrvatskim knjižarama i koji se i danas posuđuju u vrlo velikim brojkama u knjižnicama diljem Hrvatske.

Kad je u pitanju recepcija Pamukovih djela u Hrvatskoj, od iznimnog su utjecaja bili pozitivni prikazi njegovih romana u tiskanim i online medijima. Brojne pohvalne recenzije, osvrti i preporuke uglednih kritičara pripomogle su mnogim njegovim romanima da se nađu pri samom vrhu hrvatskih lista najprodavanijih i najčitanijih naslova u zadnjih dvadeset godina. Također je bitno uzeti u obzir i brojne nagrade koje su uručene prijevodima Pamukovih romana u Hrvatskoj i koje svjedoče o autorovom ugledu na domaćoj kulturnoj i knjižarskoj sceni. 2004. godine, kad je prvi put gostovao u Hrvatskoj na sajmu *Sa(n)jam knjige* u Puli, Pamuku je dodijeljena Specijalna nagrada *Kiklop* za autora Sajma koja se dodijelila samo te godine i jedino njemu u povijesti Sajma. Godine 2006. knjiga *Istanbul: grad, sjećanja* primila je čak dva *Kiklopa* – jedan u kategoriji knjige inozemnog autora godine, a drugi za prijevod godine. *Snijeg* je 2007. godine također dobio *Kiklopa* za najbolju knjigu inozemnog autora. Trećeg *Kiklopa* za najbolju knjigu dobio je 2009. godine za roman *Muzej nevinosti*, a *Crna knjiga* 2010. godine zaslužila je nominaciju za prijevod godine. Orhan Pamuk jedini je strani autor čije su knjige čak tri puta dobile *Kiklopa* u kategoriji najboljeg inozemnog autora godine i jedini je strani autor s najviše nagrada *Kiklop* u razdoblju od 2004. do 2014. godine, koliko se ta nagrada dodjeljivala, što također svjedoči o odličnoj recepciji koju uživa među domaćim kritičarima i čitateljima.

Brojni izvori koji su konzultirani tijekom ovog istraživanja pružaju informacije iz kojih se može zaključiti da je Pamuk jedan od najčitanijih inozemnih autora od svoga pojavljivanja na hrvatskoj sceni te da i dalje postoji velik interes za njegovim književnim stvaralaštvom. Od ukupno dvanaest Pamukovih djela predstavljenih hrvatskoj publici svakako valja istaknuti knjige *Zovem se Crvena*, *Snijeg* i *Istanbul: grad, sjećanja*, koje su i nakon dva desetljeća među najprodavanijim i najposuđivanijim Pamukovim romanima u Hrvatskoj. Brojne pozitivne kritike, recenzije, nagrade, top-liste i brojke o posuđivanju i prodavanosti potvrđuju da je riječ o velikom književniku čiji se ugled i autoritet neprestano gradi i raste i čiji se svaki novi roman s nestrpljenjem očekuje, brzo prevodi i prodaje u velikim brojevima.

4. PRILOZI

Prilog 1. Posudba djela Orhana Pamuka u Knjižnicama Grada Zagreba

Naslov	2021	2022	Ukupno
Zovem se Crvena	191	203	394
Crvenokosa	127	127	254
Žena crvene kose	33	35	68 =322
Čudne misli u mojoj glavi (Buybook)	46	57	103+
Čudno je u mojoj glavi (Vuković & Runjić)	111	104	215 =318
Snijeg	95	130	225
Istanbul : grad, sjećanja (Vuković & Runjić)	80	95	175
Istanbul na fotografijama : grad, sjećanja (Buybook)	1	2	3 =178
Novi život	77	98	175
Muzej nevinosti	92	76	168
Tiha kuća	65	86	151
Crna knjiga	58	70	128
Bijeli zamak	51	60	111
Noći kuge	0	97	97
Dževdet-beg i sinovi (Libris)	29	24	53
Naivni i sentimentalni romanopisac : predavanja iz ciklusa Charles Eliot Norton, 2009.	11	11	22
Ukupno	1085	1295	2380

Prilog 2. Posudba djela Orhana Pamuka u Gradskoj knjižnici Rijeka

NASLOV	DATUMI	BROJ POSUDBI
BIJELI ZAMAK	1.7.2020.- 25.4.2023.	15
CRNA KNJIGA	7.7.2020.- 10.2.2023.	19
CRVENOKOSA	20.7.2020.- 25.4.2023.	26
ČUDNO JE U MOJOJ GLAVI	17.6.2020.- 25.4.2023.	26
DŽEVDET-BEG I SINOVİ	17.11.2020.- 2.3.2023.	7
ISTANBUL	23.6.2020.- 20.2.2023.	65
MUZEJ NEVINOSTI	24.6.2020.- 5.4.2023.	29
NAIVNI I SENTIMENTALNI ROMANOPISAC	23.12.2021.- 11.4.2023.	3
NOVI ŽIVOT	26.6.2020.- 29.3.2023.	31
SNIJEG	19.8.2020.- 26.4.2023.	34
TIHA KUĆA	15.7.2020.- 24.4.2023.	39
ZOVEM SE CRVENA	19.6.2020.- 7.4.2023.	42
ŽENA CRVENE KOSE	12.8.2020.- 15.4.2023.	15

Prilog 3. Posudba djela Orhana Pamuka u Gradskoj knjižnici Marko Marulić u Splitu za 2022. godinu

Bijeli zamak	9
Crna knjiga	6
Čudne misli u mojoj glavi	6
Dževdet-beg i sinovi	3
Istanbul: grad, sjećanja	18
Muzej nevinosti	20
Naivni i sentimentalni romanopisac	4
Noći kuge	12
Novi život	14
Snijeg	11
Tiha kuća	6
Zovem se Crvena	19
Žena crvene kose (Buybook)	12
Crvenokosa	21

Prilog 4. Prodavanost djela Orhana Pamuka u knjižarama *Hoću knjigu*

Nakladnik	Naslov	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	Ukupno
Buybook d.o.o. Vuković & Runjić	Zovem se Crvena Zovem se Crvena	7 0	49 0	50 12	30 41	16 33	19 23	4 5	175 + 114 =289
Vuković & Runjić Buybook d.o.o.	Čudno je u mojoj glavi Čudne misli u mojoj glavi	53 26	55 21	6 18	6 15	4 13	1 9	1 2	126+ 104 =230
Buybook d.o.o. Vuković & Runjić	Noći kuge Noći kuge	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	99 83	14 25	113+ 108 =221
Buybook d.o.o. Vuković & Runjić	Istanbul na fotografijama Istanbul na fotografijama	0 0	0 0	61 10	9 29	6 12	2 10	4 1	82+ 62 =144
Vuković & Runjić Buybook d.o.o.	Crvenokosa Žena crvene kose	43 3	39 4	16 2	10 3	6 6	4 4	0 3	118+ 25 =143
Vuković & Runjić Buybook d.o.o.	Muzej nevinosti Muzej nevinosti	0 0	0 0	12 0	50 14	18 7	18 7	8 4	106+ 32 =138
Vuković & Runjić	Crna knjiga	6	29	63	16	9	5	0	128
Buybook d.o.o.	Snijeg	7	27	27	17	18	17	5	118
Buybook d.o.o.	Dževdet-beg i sinovi	15	15	13	14	8	7	3	75
Vuković & Runjić	Novi život	3	10	10	9	8	7	1	48
Vuković & Runjić	Naivni i sentimentalni romanopisac	1	5	6	7	5	3	1	28
Vuković & Runjić	Tiha kuća	5	1	6	5	0	1	2	20

5. LITERATURA

Članci i monografije

- Abadžić Navaey, Azra. „Nadilaženje dvojnosti“. *Zarez*, VI/132, 17. lipnja 2004, str. 38-39
- Abadžić Navaey, Azra. „Orhan Pamuk i novo čitanje osmanske povijesti.“ *Književna smotra*, 46 (2014), 3 (173); str. 55-63
- Abadžić Navaey, Azra. *Osmanski intertekst u romanima Orhana Pamuka* (doktorski rad - FFZG). 2013.
- Abadžić Navaey, Azra. „U vječitom procijepu.“ *Gordogan: kulturni magazin*, 11-14 (2008.); str. 414-416
- Andrić, Marta; Kerovec, Barbara. „Turcizmi u književnim prijevodima s turskog jezika.“ *Književna smotra*, 46 (2014), 3 (173)
- Bharathan, Sapna i Arda Krishnamayi. „The Politics of Imagination in Orhan Pamuk“. *Journal of Humanities and Social Science* 21, 2016.
- Buyze, David M. *Orhan Pamuk as a Novelist: Changing Attitude*. 2012.
- Dollar, Cathlene Elizabeth. *Identity Formation in the Novel: Orientalism, Modernity, and Orhan Pamuk*. (doktorski rad - University of Cape Town, Faculty of Humanities, Department of Religious Studies). 2015.
- Gluhak, Jelena. „Vrhunska gluma“. *Vijenac* 274, 16. rujna 2004. Dostupno na: https://www.matica.hr/vijenac/274/Vrhunska%20gluma/?fbclid=IwAR3m6YZHjj-4mHHIsLtc_h4Z-SqaxqjvT5QfPYPS8Wex7tzA_6cEb6qxaRY (02.06.2023.)
- Grgić, Dario. „Udahnuti život vlastitom lešu“. *Zarez* 199 - 08.02.2007. Dostupno na: http://www.zarez.hr/clanci/udahnuti-zivot-vlastitom-lesu?fbclid=IwAR0_Q92YUFTaQw6ILIFVfNIP0E-ekOrxte8aTdgaovxNVe-Mi7kMrAZWcfA (02.06.2023.)
- Göknağ, Erdağ. *Orhan Pamuk, Secularism and Blasphemy*. Routledge, 2013
- Holub, Robert, *Reception Theory: A Critical Introduction.*, London: Methuen, 1984.
- Jauss, Hans Robert. *Estetika recepcije*. Beograd: Nolit, 1978.
- Jauss, Hans Robert. *Toward an Aesthetic of Reception*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1982.
- Joseph, Dennis. „Orhan Pamuk: The Novelist of Turkish Identity and History“. *International Journal of Research in Humanities, Arts and Literature* 6, 2018.
- Kerovec, Barbara. „Kovčeg mojega oca: Govor povodom dodjele Nobelove nagrade 7. prosinca 2006.“ *Europski glasnik* 11 (2006.) 07-18 str.
- Lazarich, Marinko. „Stvaralački pristup književnome djelu u sustavu problemske nastave.“ *Metodički obzori* 13, vol 6 (2011.).
- Mattar, Karim. „Orhan Pamuk and the Limits of Translation: Foreignizing "The Black Book" za *World Translation and Literature* , Spring 2014, Vol. 23, No. 1 (Spring 2014),
- McGaha, Michael. *Autobiographies of Orhan Pamuk; The Writer in His Novels*. University of Utah Press, 2008.
- Murshed, Ahmed Hassan. „Orhan Pamuk – an intellectual, pioneer and Nobel prized Turkish writer“. *Joell Veda Publications* 7, 2020.
- Nilüfer Kuyuş, „Seks, Yalanlar ve Minyatür“, u: *Orhan Pamuk'u Anlamak, Engin Kılıç* (Istanbul: İletişim Yayınları, 2000),
- Paić-Vukić, Tatjana. „Promjena stila pod prisilom povijesti.“ *Gordogan: kulturni magazin* 2004. Broj 2-3 (46-47); str. 231-234

- Radić, Damir. „Podrivanje fantazme.“ *15 dana* 54 (2011.); str. 20-27
- Priyadarshini, Suma, „Orhan Pamuk as a Political Dissident Writer“. *English Studies International Research Journal* 4, 2016.
- Schmidt, Henry, „Reception Theory and Its Applications“. *New German Critique* 17. 1979.
- Selden, Raman, Peter Widdowson i Peter Brooker. *A Reader's Guide to Contemporary Literary Theory*. Essex: Prentice Hall, 1997.
- Spahi, Alma. *Recepcija turske književnosti u Bosni i Hercegovini u XX vijeku*. Doktorska disertacija. Universitet u Beogradu, Filološki fakultet, Beograd, 2016.
- Stone, Leonard. „Minarets and Plastic Bags: The Social and Global Relations of Orhan Pamuk.“ *Turkish Studies*, br. 2, lipanj 2006
- Sumpor, Svjetlana. „Put ka sreći“. *Vijenac* 339 – 1. ožujka 2007. Dostupno na: <https://www.matica.hr/vijenac/339/PUT%20KA%20SREĆI/?fbclid=IwAR1JxFLeG8kDBuK99-7GdV0I985yUoMMO3jw5Bv0YGF5kzWsCMPx-Cg3HTg> (02.06.2023.)
- Thiselton, Anthony C. „Reception Theory - H. R. Jauss“. *Scottish Journal of Theology* 65, 2012.
- Ušumović, Neven i Ekrem Čaušević. „Translations from Turkish in Croatia, 1990-2010: a study by the Next Page Foundation“. *Next Page Foundation*, 2010.
- Yalçın-Çelik, Dilek, *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.)

Internetski izvori

- „2016'nın en çok satan kitapları“. *CNN Türk*, 2016.
<https://www.cnnturk.com/kultur-sanat/kitap/2016nin-en-cok-satan-kitaplari?page=1>
(16.05.2023.)
- „2021 Yılında En Çok Okunan Kitaplar“. *Türkiye Zeka Vakfı*, 2022.
<https://www.tzv.org.tr/#/haber/6560> (16.05.2023.)
- Arana, Marie. „The Museum of Innocence, by Orhan Pamuk“. *The Washington Post*, 2009.
https://mariearana.net/category/more_work_from_marie_arana/journalism/washington-post-journalism-more_work_from_marie_arana/
- Arpa, Yasemin. „Masumiyet Müzesi'nin 2. baskısı yolda“. *NTV*, 2008.
<https://web.archive.org/web/20080902045732/http://www.ntvmsnbc.com/news/457962.asp> (02.05.2023.)
- „The 10 Best Books of 2004“. *New York Times*, 2004.
<https://www.nytimes.com/2004/12/12/books/arts/the-10-best-books-2004.html> (2.5.2023.)
- „Bijeli zamak“. *Najbolje knjige*. <https://www.najboljeknjige.com/knjiga/bijeli-zamak>
(2.5.2023.)
- Altinel, Avkar. „Ottoman style? It's to die for“. *The Guardian*, 2001.
<https://www.theguardian.com/books/2001/aug/05/fiction.orhanpamuk> (2.5.2023.)
- Atwood, Margaret. „Headscarves To Die For“. *New York Times*, 2004.
<https://www.nytimes.com/2004/08/15/books/headscarves-to-die-for.html> (2.5.2023.)
- A Strangeness in My Mind“. *Publishers Weekly*, 2015.
<https://www.publishersweekly.com/978-0-307-70029-2> (02.05.2023.)
- „A Strangeness in My Mind“ *Kirkus Reviews*, 2015.
<https://www.kirkusreviews.com/book-reviews/orhan-pamuk/a-strangeness-in-my-mind/> (02.05.2023.)
- Beckman, Johnatan. „A different kind of detective“. *The Guardian*, 2006.
<https://www.theguardian.com/books/2006/aug/06/shopping.orhanpamuk>
(02.05.2023.)

- „BestBook & Fraktura knjiga mjeseca: *Noći kuge* Orhana Pamuka“. *magazin faktura.hr*, 2022.
<https://magazin.fraktura.hr/hr/dogadaji/bestbook-fraktura-knjiga-mjeseca-noci-kuge-orhana-pamuka?fbclid=IwAR34y-O9qmh-Wsm37id03GOn7I2TQmlb86pkTH43zw5v9XAOs-LZUwkxVQ4> (02.05.2023.)
- Birch, Nicholas. „Pamuk's Nobel divides Turkey.“ *The Guardian*, 2006.
<https://www.theguardian.com/books/2006/oct/13/nobelprize.turkey> (01.06.2023.)
- Brooks, Geraldine. „In Orhan Pamuk's New Novel, A Youthful Obsession Yields a Haunted Life“. *The New York Times*, 2017.
<https://www.nytimes.com/2017/10/16/books/review/red-haired-woman-orhan-pamuk.html> (02.05.2023.)
- Callaghan, Louise. „Orhan Pamuk: Fear is everywhere in Turkey but President Erdogan will not drive me out“. *The Times*, 2017.
<https://www.thetimes.co.uk/article/orhan-pamuk-fear-is-everywhere-in-turkey-but-president-erdogan-will-not-drive-me-out-88s9d8jj0> (23.02.2023.)
- Cenov, Iliana. „O Pamukovom novom romanu Crvenokosa“. *journal.hr*, 2018.
<https://www.journal.hr/kultura/knjige/iliana-cenov-o-pamukovom-novom-romanu-crvenokosa/> (02.05.2023.)
- „Crna knjiga“. *Moderna vremena* <https://mvinfo.hr/knjiga/6478/crna-knjiga> (02.05.2023.)
- „Crna knjiga“. *džepna.com* <https://džepna.com/product/crna-knjiga/> (02.05.2023.)
- „Cevdet Bey and His Sons.“ *The Modern Novel*
<https://www.themodernnovel.org/asia/other-asia/turkey/pamuk/cevdet/> (02.05.2023.)
- Cuculić, Kim. „U Rijeci predstavljen Pamukov roman Muzej nevinosti“. *Hrvatsko-tursko društvo – Rijeka*, 2009.
https://www.htdr.hr/u-rijeci-predstavljen-pamukov-roman-muzej-nevinosti/?fbclid=IwAR0cqLEcd6zX8B5d_jUHw8-BUDk_fnk5hGhkcRZrIQss6eRKIjLwr_ns5fQ (02.05.2023.)
- Derakhshani, Tirdad. „Nobel laureate Orhan Pamuk on the street feminism in his 10th novel, *The Red Haired Woman*.“ *The Inquirer*, 2017.
<https://www.inquirer.com/philly/entertainment/arts/nobel-laureate-orhan-pamuk-on-the-street-feminism-in-his-10th-novel-the-red-haired-woman-20171005.html> (17.05.2023.)
- Devčić, Karmela. „Orhan Pamuk koji predstavlja kulturnu knjigu o Istanbulu zvijezda je sajma“. *Jutarnji.hr*, 2019.
<https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/orhan-pamuk-koji-predstavlja-kulturnu-knjigu-o-istanbulu-zvijezda-je-sajma-9699781?fbclid=IwAR2CuGwDZe4PrJtDPDIxVAsu7iqwwiQDMxxDzATv86c8O4JqDqjPBmOmUlo> (02.05.2023.)
- Donaldson, Emily. „Silent House by Orhan Pamuk: Review“. *Toronto Star*, 2012.
https://www.thestar.com/entertainment/books/2012/12/19/silent_house_by_orhan_pamuk_review.html (02.05.2023.)
- Đudić, Inga. „Orhan Pamuk i Elif Şafak optuženi za antiturizam“. *ziher.hr*, 2014.
<https://www.ziher.hr/orhan-pamuk-i-elif-shafak-optuzeni-za-antiturizam/?fbclid=IwAR3HMxmz6MEs3sNoL6hsotfRBRmsnMQoJ5CD4f42JpcH-10FxQBOaw7qQoo> (02.05.2023.)
- Eberstadt, Fernanda. „The Best Seller of Byzantium“. *The New York Times Magazine*, 1997.
<https://www.nytimes.com/1997/05/04/magazine/the-best-seller-of-byzantium.html> (02.05.2023.)
- Freely, Maureen. „I stand by my words. And even more, I stand by my right to say them...“. *Guardian*, 2005.

- <https://www.theguardian.com/world/2005/oct/23/books.turkey> (23.02.2023.).
Gates, David. „A Nobel's New Novel, Rife With Pestilence and Writerly Tricks“. *The New York Times*, 2022.
- <https://www.nytimes.com/2022/09/30/books/review/nights-of-plague-orhan-pamuk.html>
(02.05.2023.)
- Giraldi, William. „The Red-Haired Woman: The worst translation Orhan Pamuk has ever suffered“. *The Washington Post*, 2017.
- https://www.washingtonpost.com/entertainment/books/the-red-haired-woman-the-worst-translation-orhan-pamuk-has-ever-suffered/2017/08/21/34b87452-8385-11e7-b359-15a3617c767b_story.html (02.05.2023.)
- Houston, Robert. „The Black Book“. *The New York Times*, 1995.
- <https://www.nytimes.com/1995/01/15/books/the-black-book.html> (02.05.2023.)
- Hughes-Hallett, Lucy. „Nights of Plague by Orhan Pamuk review – a playful approach to big themes“. *The Guardian*, 2022.
- <https://www.theguardian.com/books/2022/sep/21/nights-of-plague-by-orhan-pamuk-review-a-playful-approach-to-big-themes> (02.05.2023.)
- Ivanjek, Željko. „Orhan Pamuk – Što god tko rekao, dobio je Nobela jer je odličan pisac“. *Jutarnji list*, 2006.
- <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/orhan-pamuk-sto-god-tko-rekao-dobio-je-nobela-jer-je-odlican-pisac-3230345?fbclid=IwAR1fWvsZrWagxS9t0uYlxyTZvx0Jj4DrYXNjGnxAy3bfysrLH7sI2Sqe610> (02.05.2023.)
- Jergović, Miljenko. „Knjiga Orhana Pamuka koja je izazvala bijes u Turskoj“. *Express 24 sata*, 2022.
- <https://express.24sata.hr/kultura/knjiga-orhana-pamuka-koja-je-izazvala-bijes-u-turskoj-25618?fbclid=IwAR00YBGmdJb1a5hoDSTrX5bOPwe6ZTap-Npy8-XIRznUngMoem6scwOCYLO> (02.05.2023.)
- Jergović, Miljenko. „Najbolji i najveći Pamukov roman“. *Jutarnji.hr*, 2015.
- <https://www.jutarnji.hr/vijesti/clanak1388255.html-284554?fbclid=IwAR2MRWP1fG3p3LMTf9VoWAcLIVpuJ4RTCqWnRSLLLAyA0SDiYFVmi8bv1sg> (02.05.2023.)
- Jergović, Miljenko. „Najbolje knjige desetljeća prema izboru Miljenka Jergovića“. *Jutarnji.hr*, 2009.
- https://www.jutarnji.hr/vijesti/najbolje-knjige-desetljeća-prema-izboru-miljenka-jergovica-2880371?fbclid=IwAR0W6t3XrGh804_onbp3ALgU-ZNZwRTuAha9TReYvmLesCaMo9y3adRgppU (02.05.2023.)
- Josipović, Gabriel. „Book review: Comic turn on the road to nowhere“. *Independent*, 1997.
- <https://www.independent.co.uk/life-style/book-review-comic-turn-on-the-road-to-nowhere-1236522.html> (02.05.2023.)
- Jurak, Dragan. „Hazardni predbračnog seksa u Turskoj 70-ih“. *Jutarnji.hr*, 2009.
- <https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/hazardni-predbracnog-seksa-u-turskoj-70-ih-2821856> (02.05.2023.)
- Jurak, Dragan. „Orhan Pamuk – O gradu Izraelu i Flaubertovu penisu.“ *Jutarnji list*, 30.08.2006.
- <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/orhan-pamuk-o-gradu-izraelu-i-flaubertovu-penisu-3754395> (26.08.2023.)
- Jurak, Dragan. „Top 25 knjiga strane beletristike“. *Jutarnji list*, 2008.
- <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/top-25-knjiga-strane-beletristike-3993966> (02.05.2023.)
- Kiklop 2007“. *Regional Express*, 2007.
- https://www.regionalexpress.hr/site/more/kiklop_2007 (02.05.2023.)

- Kofer Moga Oca* Orhan Pamuk, Buybook, Sarajevo, 2010.
- „Kvartal 03/09“ https://www.gku-bcu.hr/hr/kvartal-0309/316/?fbclid=IwAR0sgIWYppMnKRfLVeZZIILDsX2UcBhDXrFcvhgTg5CzXUL1_nwKmY1pAps (02.05.2023.)
- <https://www.knjiznica-krizevci.hr/mkatalog/knjiga.php?id=37350> (02.05.2023.)
- https://www.regionalexpress.hr/site/more/kiklop_2007 (02.05.2023.)
- Lasić, Igor. „Pokradeni u prijevodu“. *Feral Tribune*, 2007. Tekst dostupan na: <https://blog.dnevnik.hr/komentari/post/1622083531/super-show-pantomimicaramurata-iz-turske-na-francuskoj-tv.html> (2.5.2023.)
- Lawson, Mark. „The Silent House by Orhan Pamuk – review“. *The Guardian*, 2012. <https://www.theguardian.com/books/2012/oct/12/silent-house-orhan-pamuk-review> (02.05.2023.)
- Leksur-Staničić, Jasenka. „Splicani su uvijek posebna sorta: evo koje su knjige i pisce najviše čitali u protekloj godini“. *Slobodna Dalmacija*, 2017. <https://slobodnadalmacija.hr/kultura/splicani-su-uvik-posebna-sorta-evo-koje-su-knjige-i-pisce-najvise-citali-u-protekloj-godini%20462595> (02.05.2023.)
- Lowen, Mark. „Turkey says 'No' to saying 'No', ahead of its referendum.“ *BBC Turkey*, 2017. <https://www.bbc.com/news/world-europe-39064657> (20.08.2023.)
- Luketić, Katarina. „Istanbul – labirint priča“. *tportal.hr*, 2010. <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/istanbul-labirint-prica-20101029?fbclid=IwAR21GNFQ4H-0wGOn4D8IZTMDfI3gMeVjbXwGsA8W11HJIUpP5XEWep1sr9s> (02.05.2023.)
- Malcolm, Noel. „A boyhood on the Bosphorus.“ *The Telegraph*, 09.04.2005. <https://www.telegraph.co.uk/culture/books/3640121/A-boyhood-on-the-Bosphorus.html> (26.08.2023.)
- Matejčić, Barbara. „Smogovci Hrvoja Hitreca i dalje se više čitaju od knjiga o Harryju Potteru“. *poslovni.hr*, 2009. https://www.poslovni.hr/lifestyle/smogovci-hrvoja-hitreca-i-dalje-se-vise-citaju-od-knjiga-o-harryju-potteru-106621?fbclid=IwAR2_XIQ5BLp2NcZuyfH45zBsp84xgc6roZGyK31hx9HdSpkEinUTtIRYgbc (02.05.2023.)
- Matossian, Nouritza. „He's still the top dog in Turkey.“ *The Guardian*, 17.04.2005. <https://www.theguardian.com/books/2005/apr/17/biography.orhanpamuk> (26.08.2023.)
- McGaha, Michael. „The poetry of defiance“. *Los Angeles Times*, 2004. <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2004-aug-15-bk-mc-gaha15-story.html>
- Najčitaniji naslovi 2009. godine“, 2010. <https://www.gku-bcu.hr/hr/najcitaniji-naslovi-2009-godine/350/?fbclid=IwAR3pms6D-5CagteYrvGc4g-mv5C0hfdZVFmveEF4mvnzxHOHA0JxxZklmo> (02.05.2023.)
- Nobelovac Orhan Pamuk ponovo optužen za vrijeđanje turčinstva“. *avaz.ba*, 2021. https://avaz.ba/globus/svijet/697108/nobelovac-orhan-pamuk-ponovno-optuzen-za-vrijeđanje-turcinstva?fbclid=IwAR2bX4B492fOHAA3_YYyne1tY7a2tIHci_zDLlvJzap24BAxgCZ-g1mthk (02.05.2023.)
- „New Persian translation of Pamuk's 'White Castle' published“. *Teheran Times*, 2022. <https://www.tehrantimes.com/news/477956/New-Persian-translation-of-Pamuk-s-White-Castle-published> (2.5.2023.)
- „Orhan Pamuk najčitaniji“. *b92*, 2007.

- https://www.b92.net/kultura/vesti.php?nav_category=272&yyyy=2007&mm=07&dd=03&nav_id=253752 (2.5.2023.).
- „Orhan Pamuk, 'Snijeg': Potresne ljubavi izvan vjere i države“. *Jutarnji list*, 2006.
<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/orhan-pamuk-snijeg-potresne-ljubavi-izvan-vjere-i-drzave-3237533> (2.5.2023.).
- „Orhan Pamuk/s Museum of Innocence wins prestigious museum award“. *Hurriyet Daily News*, 2014.
<https://www.hurriyetaidailynews.com/orhan-pamuks-museum-of-innocence-wins-prestigious-museum-award-66618> (02.05.2023.)
- „Orhan Pamuk in rare book signing event for new novel“. *Hürriyet Daily News*, 12.12.2014.
<https://www.hurriyetaidailynews.com/orhan-pamuk-in-rare-book-signing-event-for-new-novel-75607> (16.05.2023.)
- „Orhan Pamuk: 'Bijeli zamak““. *Bookeraj – raj za pasionirane čitatelje*. Dnevnik.hr, 2009.
<https://blog.dnevnik.hr/bookeraj/2009/05/1626300167/orhan-pamuk-bijeli-zamak.html> (2.5.2023.).
- „Orhan Pamuk’s novels translated into 60 languages“. *Orhan Pamuk Site*.
<https://www.orhanpamuk.net/news.aspx?id=25&lng=eng> (25.04.2023.).
- „Orhan Pamuk otvorio „Muzej nevinosti““. *Nacional*, 2012.
<https://arhiva.nacional.hr/clanak/129058/orhan-pamuk-otvorio-muzej-nevinosti> (02.05.2023.)
- „Orhan Pamuk se obratio čitaocima u Srbiji: Neki tvrde da sam znao da će se pojaviti korona“. *telegraf.rs*, 2021.
https://www.telegraf.rs/amp/pop-i-kultura/knjige-stripovi/3432917-orhan-pamuk-noci-kuge-nova-knjiga?fbclid=IwAR0MfyaXX8Hly8Kpy5f0fyPq_YrQcUIm05DIvgwsBANRratbN5uO95p3kx8 (02.05.2023.)
- Ožegović, Nina; Pavliša, Mija. „Evo koje knjige su najpopularnije i koje ste najviše kupovali“. *tportal.hr*, 2016.
<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/evo-koje-knjige-su-najpopularnije-i-koje-ste-najvise-kupovali-20161118?fbclid=IwAR3c4CwqznoPf9ALa-yAmrZzGDJsYm4k1rLI7CtHD4NPJ3jVhTyKZVRVbQ> (02.05.2023.)
- Parini, Jay. „Pirates, Pashas and the Imperial Astrologer“. *New York Times*, 1991.
<https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/98/06/28/nnp/pamuk-castle.html> (2.5.2023.).
- Pehlivan, Merve. „Cevdet Bey and His Sons: A Pamuk Novel in Hiding“. <https://bosphorusreview.com/cevdet-bey-and-his-sons-a-pamuk-novel-in-hiding> (22.05.2023.)
- Perišić, Robert. „Kad avantura seksa u Turskoj postane ljubav“. *Globus*, 2009.
https://www.jutarnji.hr/globus/robert-perisic-kad-avantura-seksa-u-turskoj-postane-ljubav-4091679?fbclid=IwAR0gL4p_-CMSt-p9PRSlDmDAGOYj1UijH9ED_NO5SfZThYnHAsTF6SiQOO (02.05.2023.)
- Piteša, Adriana. „Najbolja strana proza 2006.“ *Jutarnji list*, 2006.
<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/najbolja-strana-proza-2006.-3832803> (02.05.2023.)
- Pejić, Ilija. Recí mi što čitaš – susreti najčitatelja narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije (2004.-2010.)
<https://hrcak.srce.hr/file/119862?fbclid=IwAR2MRWP1fG3p3LMTf9VoWAcLIVpuJ4RTCqWnRSLLLAyA0SDiYFVmi8bv1sg>

Pogačnik, Jagna. „Izbor Jagne Pogačnik: Najbolji je roman Ivane Šojat Kuči“. *Jutarnji list*, 2010.

<https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/izbor-jagne-pogacnik-najbolji-je-roman-ivane-sojat-kuci-2215791> (02.05.2023.)

Prose, Francine. „Broken Homeland“. *The New York Times* 2012.

<https://www.nytimes.com/2012/10/21/books/review/silent-house-by-orhan-pamuk.html> (02.05.2023.)

Publishers Weekly <https://www.publishersweekly.com/978-0-307-70028-5> (02.05.2023.)

Rašeta, Irena. „S vrhova lista bestselera“. *tportal.hr*, 2010.

https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/s-vrhova-lista-bestselera-20100725?fbclid=IwAR3xitGFH_a1HIQJP02x8xLnBTKdkdST995YEaiyVHkGc03SwarEwfabIWE (02.05.2023.)

Rainsford, Sarah. „Pride and suspicion over Pamuk prize.“ *BBC News*, 13.10.2006.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/6049874.stm>

„Review: The Museum of innocence by Orhan Pamuk“. *Independent, Ireland*, 2010.

<https://www.independent.ie/entertainment/books/review-the-museum-of-innocence-by-orhan-pamuk/26623470.html> (02.05.2023.)

Rogar, Ivana. „Pamuk između istoka i zapada“. *Nacional*, 2005.

<https://arhiva.nacional.hr/clanak/21635/pamuk-izmedu-istoka-i-zapada> (2.5.2023.)

„Relations between Türkiye and Slovenia“. *Republic of Türkiye, Ministry of Foreign Affairs*.

<https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkiye-and-slovenia.en.mfa> (2.5.2023.)

Sa(n)jam knjige u Istri – Libar za vajak Vrijedan dio kućne biblioteke, prema izboru publike pulskog sajma, dolazi iz naklade Vuković & Runjić“. *Jutarnji.hr*, 2017.

<https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/libar-za-vajak-vrijedan-dio-kucne-biblioteke-prema-izboru-publike-pulskog-sajma-dolazi-iz-naklade-vukovic-runjic-6833829?fbclid=IwAR3UvUIBOvQsyw1-63YX119ZI9QEuk5rWtYUSILqspmV31RPKPNGOCr8Y> (02.05.2023.)

Schaub, Michael. „The Red-Haired Woman is A Minor Work From A Major Author“. *npr*, 2017.

<https://www.npr.org/2017/08/24/543933326/the-red-haired-woman-is-a-minor-work-from-a-major-author> (02.05.2023.)

Seymenliyska, Elena. „A Strangeness in My Mind by Orhan Pamuk, review: „An elegy to Istanbul“. *The Telegraph*, 2015.

<https://www.telegraph.co.uk/books/what-to-read/a-strangeness-in-my-mind-by-orhan-pamuk-review2/> (02.05.2023.)

Thomas, D.M. „Crash“. *The New York Times*, 1997.

<https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/97/04/06/reviews/970406.6thom.html> (02.05.2023.)

„Tiha Kuća“. *Najbolje knjige* <https://www.najboljeknjige.com/knjiga/tiha-kuca> (02.05.2023.)

Tolić, Tanja. „Vodič kroz Interliber 2022. Odabrali smo za vas više od 250 najboljih knjiga“. *Najbolje knjige*, 2022.

<https://www.najboljeknjige.com/vijesti/vodic-kroz-interliber-2022-odabrali-smo-za-vas-vise-od-250-najboljih-knjiga?fbclid=IwAR1buh-i8D0EVYHgXHAbpUK2N7Rp2zWjdYQlwd2VYRmo10-EUvpwmm8IsS0> (02.05.2023.)

Top lista knjiga prema podacima o prodaji u knjižarama“. *toplistaknjiga.hr*

<https://toplistaknjiga.hr/top-lista/434/12-2022-top-50-knjizevnost/> (02.05.2023.)

- „Top liste: KVARTAL 02/08“. *Gradska knjižnica Umag*, 2008.
<https://www.gku-bcu.hr/hr/kvartal-0208/226/> (2.5.2023.).
- Tosun, Ergül. „Orhan Pamuk'un 'Yeni Hayati'“. *ensonhaber*, 2022.
<https://www.ensonhaber.com/kitap/orhan-pamuk-un-yeni-hayati-2017-04-11> (02.05.2023.)
- Updike, John. „Anatolian Arabesques“. *The New Yorker*, 2004.
<https://www.newyorker.com/magazine/2004/08/30/anatolian-arabesques> (2.5.2023.).
- Updike, John. „Murder in Miniature“. *The New Yorker*, 2001.
<https://www.newyorker.com/magazine/2001/09/03/murder-in-miniature> (2.5.2023.).
- „Uručene knjižne nagrade Kiklop za 2009. godinu“. *ezadar.hr*, 2009.
https://ezadar.net.hr/kultura/2484667/urucene-knjizne-nagrade-kiklop-za-2009-godinu/?fbclid=IwAR2_XIQ5BLp2NcZuyfH45zBsp84xgc6roZGyK31hx9HdSpkEinUTtIRYgbc (02.05.2023.)
- Stupar-Trifunović, Tanja. „Najčitaniji Orhan Pamuk“. *Nezavisne.com*, 2007.
https://www.nezavisne.com/kultura/pozornica/Najcitaniji-Orhan-Pamuk/17840?fbclid=IwAR0zlhcwNfQj7FrLJ2Fj9nWktUgz1TxJCA3VrTV5wd49F-LJIGNKpC_ZTq0 (02.05.2023.)
- Vanwesenbeeck, Iclal. „The Reid-Haired Woman by Orhan Pamuk“. *World Literature Today*, 2017.
<https://www.worldliteraturetoday.org/2017/september/red-haired-woman-orhan-pamuk> (02.05.2023.)
- Vekić, Narcisa. „Osječani najviše čitaju o nasilju, licemjerju, ljubavi i prijateljstvu“. *Glas Slavonije*, 2017.
http://www.glas-slavonije.hr/322534/3/Osjecani-najvise-citaju-o-nasilju-licemjerju-ljubavi-i-prijateljstvu?fbclid=IwAR0MfyaXX8Hly8Kpy5f0fyPq_YrQcUIm05DIvgwsBANNr atbN5uO95p3kx8 (02.05.2023.)
- „VREMEPLOV: godina 2004. u knjigama“. *Gradska knjižnica Umag*, 2021.
<https://www.gku-bcu.hr/hr/vremeplov-godina-2004-u-knjigama/934/> (2.5.2023.)
- Vujević, Eda. „Muzej nevinosti Orhana Pamuka“. *Slobodna Dalmacija*, 2012.
<https://slobodnadalmacija.hr/kultura/muzej-nevinosti-orhana-pamuka-166026> (02.05.2023.)
- „Winner 2003: *My Name is Red* / Orhan Pamuk“. *The International IMPAC Dublin Literary Award*, 2003.
<https://web.archive.org/web/20090503113651/http://www.impactdublinaward.ie/2003/Winner.htm> (2.5.2023.).
- Wroe, Nicholas. „Occidental hero“. *The Guardian*, 2004.
<https://www.theguardian.com/books/2004/may/08/fiction.orhanpamuk> (02.05.2023.)
- Yackle, Ayla Jean. „Nobel winner Orhan Pamuk opens novel museum in Istanbul“. *Al Arabiya News*, 2012.
<https://web.archive.org/web/20120429035108/http://english.alarabiya.net/articles/2012/04/29/210931.html> (02.05.2023.)

SAŽETAK

Orhan Pamuk najčitaniji je i najprevođeniji turski književnik, planetarno poznat kako zbog svojih djela, tako i zbog svog lika i društveno-političkog angažmana u svijetu. Ovaj rad bavi se tematikom recepcije djela Orhana Pamuka u Hrvatskoj. Cilj je istražiti koji su sve faktori pridonijeli iznimnom uspjehu Pamukovih romana u Hrvatskoj te na kakvu su recepciju naišli kod kritičara i čitatelja. Nakon što se u prvom dijelu predstavi život i djelo znamenitog autora, u drugom će se dijelu pratiti kronologija objavljivanja prijevoda Pamukovih romana na hrvatski jezik i njihova recepcija u domaćoj javnosti. Rad analizira različite čimbenike koji su utjecali na uspjeh Pamukova književnog djela kod čitateljske publike kao što su kritički prikazi, osvrti i recenzije njegovih romana u hrvatskom tisku, kvaliteta njihovih prijevoda, nagrađivanost, prodavanost, čitanost i prisutnost autora u medijima. Riječ je o vrijednom istraživanju koje može biti podloga za daljnja istraživanja o recepciji turske književnosti na prostoru Hrvatske.

Ključne riječi: književnost, Hrvatska, Orhan Pamuk, recepcija, Turska.

ABSTRACT

Orhan Pamuk is the most read and translated Turkish writer, known worldwide both for his works and for his political engagement in the world. This paper deals with the reception of Orhan Pamuk's works in Croatia. The aim of the paper is to see which factors contributed to the exceptional success of Pamuk's novels in Croatia and what kind of reception they received among critics and readers. After the first part, in which author's life and work will be presented, the paper will follow the chronology of the publication of translations of Pamuk's novels into Croatian and their reception among readers. The paper analyzes the various factors that influenced the success of Pamuk's literary work among readers, such as critics' reviews, quality of translation, awards, sales, readership and presence of the author in the media. It is valuable research that can be the basis for further research on the reception of Turkish literature in Croatia.

Keywords: literature, Croatia, Orhan Pamuk, reception, Turkey.